

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Εσωτερικῶ δρ. 10. Ἐξωτερικῶ φρ. χρυσῶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἄφωνόν.

ΤΙΜΗ ΣΩΜΑΤΩΝ Α' ΚΑΙ Β' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Διὰ τοὺς συνδρομητάς

Σώμα α'. ἔτους δρ. ἢ φρ. 5. Σώμα β'. ἔτους δρ. ἢ φρ. 7
Διὰ τοὺς μὴ συνδρομητάς ἀνὰ δρ. 10.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ κατέστημα τοῦ
Συλλόγου ἐν συνοικίᾳ Πλάκας παρὰ τῇ Δημοτικῇ Σχο-
λῇ, ὁδὸς Φλίσσας, ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα
«Ἀνίστη Κωνσταντινίδου».

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Πόλεως.
Collège «Anaplasis» Αἰθῆρας.

Πᾶσα δωρεὴ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμεῖον
τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ
περιοδικόν πέμπεται πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς «Ἀνα-
πλάσεως» Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανόν ἢ πρὸς
τὸν ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γεώργιον Δ. Μανθόπου-
λον ἑμπορὸν.

Τὰ περιττώμενα χειρόγραφα δημοσιεύμενα καὶ μὴ
δὲν ἐπιστρέφονται.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1890.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Φιλίππου Παπαδοπούλου, Ιεροκήρυκος τῆς «Ἀνα-
πλάσεως», λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Εὐφρόνῃ τῇ
ἐορτῇ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλ-
λόγου. Περὶ θρησκευτικῆς διαπλάσεως τῆς τῶν παύ-
δων καρδίας, ὡς τοῦ κυριακάτου μέσου πρὸς θερα-
πείαν τῆς παρ' ἡμῖν παρατηρουμένης ἡθικῆς καχεξίας,
ὑπὸ Ἰωάν. Σπαθάρη, τέλος.—Ι. Σκαλισσοῦνη Ὑποχ-
λογικαὶ μελέται. ΙΓ'. Νέα ἱερίκια τῆς συγγραφῆς τῶν
Ψυχώσεων.—Πίστις καὶ ἀπιστία, ὑπὸ Δ. Μαρίνου,
τέλος.—Συμπληρώσατε τὴν Θεολογικὴν Σχολήν.—
Ἄρτιον ἀποκλαυθῆν καὶ ἐπιστρέφον εἰς τὴν πόλιν
του, ὑπὸ Γε. φρ. Μικροῦ, τέλος.—Θρησκευτικὴ κίνη-
σις.—Δελτίον Βιβλιοθήκης.—Δωρεὰ «Ἀναπλάσεως».

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΟΣ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ»

Λ Ο Γ Ο Σ

ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Εὐφρόνῃ τῇ ἐορτῇ τῶν
ἀγίων Ἀποστόλων ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ
τοῦ Συλλόγου.

Πανοίβαστε Πάτερ, φιλόχριστον ἐκκλησίασμα,

Τὸ ἄριστον καὶ λαμπρότατον ἐγκώμιον τῶν
Ἀποστόλων, ὦν τὴν μνήμην σήμερον πανη-
γυρίζομεν, εἶνε τὸ ἔργον αὐτῶν. Οἱ Ἀπόστο-
λοι, λαβόντες δύναμιν ἐξ ὕψους, ἐμαθήτευσαν
πάντα τὰ ἔθνη εἰς Χριστόν, εἰσήγαγον εἰς τὰ
πέρατα τῆς οἰκουμένης τὴν οὐράνιον αὐτοῦ
θρησκείαν καὶ ἡθικὴν, ἀνέπλασαν θρησκευτι-
κῶς, ἡθικῶς καὶ κοινωνικῶς διὰ τοῦ εὐαγγε-
λίου τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανά-
του πλανωμένην ἀνθρωπότητα. Οὐδέποτε ἕλ-
λοτα ὁ κόσμος εἶδε παρόμοιον ἔργον, τοσοῦ-
τον καταπληκτικὸν καὶ τοσοῦτον ὑπερᾶνθρω-
πον ἔργον. Ἐνεφανίσθησαν μὲν κατὰ διαφύ-

ρουν χρόνους, ἥρωες, νομοθέται, σοφοί, οἵτι-
νες συνέλαβον σχέδια μεγαλεπίβολα, ἐρήρμο-
σαν αὐτὰ μετὰ σταθερότητος καὶ ἐπιτηδειότη-
τος καὶ διεκρίθησαν καὶ ἐδοξάζθησαν ὡς εὖ-
εργεταὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἔρ-
γον αὐτῶν ἦτο περιορισμένον, περιελαμβάνε-
μیان μόνον πόλιν ἢ ἓνα μόνον λαόν, καὶ οὐχ ὅ-
σπανίως τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους αὐτῶν
ἐθεμελίουν ἐπὶ τῆς κακοδαιμονίας τῶν ἄλλων
ἔθνων. Ὁ Χριστὸς ὅμως διὰ τῶν Ἀποστόλων
αὐτοῦ φωτίζει πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, καταρρί-
πτει πανταχοῦ τοὺς φραγμοὺς τοῦ χωρίζοντες
τοὺς λαούς, συνδέει διὰ τοῦ δεσμοῦ τῶν αὐτῶν
θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τὸν Ἰουδαῖον καὶ
ἐθνικόν, τὸν Ἕλληνα καὶ βαρβαρὸν καὶ ἐμ-
πνέει εἰς ἕκαστον τὸ ἀνθρώπινον γένος τὸ πνεῦμα
τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης.

Τὸν μέγαν τοῦτον καὶ θεῖον ἔργον, τῆς
θρησκευτικῆς δηλαδὴ ἡθικῆς καὶ κοινωνικῆς
καταργησεως τῆς ἀνθρωπότητος, ἔρχονται οἱ
Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ τὸ πρῶτον ἐν Ἱερου-
σολύμοις. Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν
τῆς Πεντηκοστῆς, ἐπελθόντος ἐπ' αὐτοὺς τοῦ
ἀγίου Πνεύματος, ὁ Πέτρος σταθεὶς κηρύσσει
μετὰ πυρίνου γλώσσης τὸν ἑσταυρωμένον καὶ
προσελκύει εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ ψυχὰς ὥσπερ
τρισεχιλάς. Τὸ πρῶτον τοῦτο κήρυγμα τοῦ
Πέτρου διαδέχεται δεύτερον καὶ τοῦ δευτέρου
πάλιν τοῦτον κηρύγματος καρπὸς εἶνε ἡ ἐπι-
στροφή ὥσπερ πέντε χιλιάδων ἀνδρῶν. Ταράσ-
σονται, μαινόνται οἱ ἄρχοντες καὶ πρεσβύτεροι
καὶ γραμματεῖς, σπεύδουσιν εἰς τὸ συμβούλιον
τῶν ἀρχιερέων, σύρουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ τοὺς
κήρυκας τοῦ ἑσταυρωμένου, ἀπειλοῦσιν αὐ-
τοὺς μὴκέτι νὰ λαλῶσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ

Ἰησοῦ μηδεὶς ἀνθρώπων. Ἀλλ' ὁ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀπτόητοι ἀποκρίνονται, «οὐ δύναμεθα ἡμεῖς ἢ εἰδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν», καὶ μετὰ μείζονος παρηγορίας ἐξακολουθοῦσιν εὐαγγελιζόμενοι δυνάμει πολλῇ. Πάλιν διὰ τοῦτο οἱ διδάσκει καὶ φρονεῖς τοῦ Ἰησοῦ ἐπιβάλλουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῖς Ἀποστόλοις αὐτοῦ, πάλιν ἔχουσι, πάλιν ἀνακρίνουσιν αὐτοὺς μετὰ ἀπειλῶν καὶ θυνειδισμῶν. Καὶ πάλιν ὅμως οἱ Ἀπόστολοι, ἐνσυχὸν ἔχοντες τὴν φωνὴν ἐκείνην τοῦ Θεοῦ αὐτῶν διδασκάλου, «θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον, ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, πορευθέντες μαθητεύσατε», καὶ πάλιν οἱ Ἀπόστολοι ἀνέραχοι ἵστανται καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ταῦτα ἀντιφθέγγονται ὅρματα «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μάλιστα ἢ ἀνθρώποις». Χαίροντες δὲ πορεύονται ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ἔπερ τοῦ οὐνοῦ τοῦ Χριστοῦ πληγὰς λαβόντες κατηξιώθησαν ν' ἀτιμασθῶσι, καὶ πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον δὲν πύονται διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ αὐξάνεται καὶ πληθύνεται ὁ ἄριθμός τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα. Ἀλλ' ἰδοὺ ἤγγισεν ὁ χρόνος τὸ παράπτωμα τῶν σκληροτράχηλων καὶ ἀπειρημάτων τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὡσὶ τέκνων τοῦ Ἰσραὴλ νὰ γένηται κατὰ τὰς βουλὰς τῆς θείας προνοίας πλοῦτος κόσμος καὶ τὸ ἔκτεμα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν. Ὁ Σάββανος λιθοβολεῖται, διωγμὸς μέγας ἐγείρεται ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἢν πορθεῖ καὶ λυμαίνεται ὁ ὑπερ πολλοὺς συνηλικιώτας ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατριῶν παραδόσεων, ὁ ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας καὶ μαθητὴς τοῦ Γαμαλιὴλ φαρισαῖος Σάββλος. Οἱ Χριστιανοὶ ὅμως τότε κατὰ τὸν διωγμὸν ἐκείνον πανταχόσε διασπειρόμενοι διασπείρουσι καὶ τὴν πίστιν, ὁ δὲ ἀπειλὴς καὶ φόβος ἐμπνέων ἐπὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου Σάββλος καταστράπτεται καὶ καταλέγεται οὐρανόθεν ἐπὶ τῆς ἀγούσης εἰς Λαμακὸν, πέλεται, ὅτι σκληρὸν αὐτῷ πρὸς κέντρα λακτέξιν, κλίνει τὰ γόνατα πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου, προχειρίζεται ὑπ' αὐτοῦ κορυφαίως Ἀπόστολος καὶ προορίζεται νὰ βαστάσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, ὡς τὸ Ἰσραήλ. Τότε δὲ τότε, ἀφοῦ κατήλθεν εἰς τὸ ἀποστολικὸν στάδιον καὶ τὸ σκεῦος τοῦτο τῆς ἐκλογῆς, ὁ πολὺς καὶ μέγας τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἐθνικὸς κόσμος σείεται, ἐγείρεται ἐκ τοῦ μακροῦ ὕπνου τῆς πλάνης καὶ τῆς ἁμαρτίας, ἀναγεννᾶται, φωτίζεται τὸν νοῦν, ἀγιάζεται τὴν καρδίαν. Ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ἐφεσος, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Ἀθήναι, ἡ Κόρινθος, ἡ Ῥώμη, πάντα τὰ ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ, χριστιανίζονται, ἐν τῶν κέντρων δὲ τούτων

ἐκπλοῦται ὁ χριστιανισμὸς νικῶν καὶ θριαμβεύων κατὰ πάσας τὰς διευθυνοῦσας ἀνὰ τὴν Ἀσίαν, τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀφρικήν, πέραν τῶν ὁρίων τῆς ὁριμαίας κοσμοκρατορίας. «Περὶ ἡλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν», προσηύχεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν (Λουκ. ιβ'. 49), καὶ ἡ προφητεία αὕτη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐντός ὀλίγου χρόνου ἐκπληροῦται. Ὡς πρὶν ἐν μέσῳ πικροῦ καὶ γρησίου ὁδούσης ἡ πίστις τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ὑποθυλωμένη, ἀνασπρίζεται, ἀνιέται, προχωρεῖ, ἐκτείνεται, ὑψοῦται, καταπλέγει τὰς ἐν τῇ ἀσθενείᾳ καὶ ἀνομίᾳ γρηγοκίνας καρδίας ἀπὸ περὶ τῶν ἑως περὶ τῶν γῆς. Οἶον ὅραμα μοναδικὸν ἐν τῇ παγκοσμίᾳ ἱστορίᾳ! Οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῇ ὀλίγῃ δὲν ἀρτιότητι τὰς ἐπὶ τῶν καρδιῶν κατακτήσεις αὐτῶν, αἵτινες ὁμολογοῦντες τὸ χαλεπώτατον εἶδος τῆς κατακτήσεως εἶδος, διότι οὐδὲν ὑπάρχει ἀλαστοκώτερον, ἀκαμπτότερον καὶ ἀντιθέτορον τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, οἱ Ἀπόστολοι, λέγω, δὲν ἀρτιοῦσι τὰς ἐπὶ τῶν καρδιῶν κατακτήσεις αὐτῶν κατὰ ἄτομα, ἀλλὰ κατὰ λαοὺς ὁλοκληρώτους καὶ ἐπιστρέφουσι διδασκτικὰς καὶ παραινετικὰς ἐπιστολὰς πρὸς ἔθνη ὁλοκληρώματα. Ὁ κλάρος τοῦ Παύλου, μᾶλλον ὁδὸς καὶ πολυάχολος ἢ ὁ τοῦ Καίσαρος, τρέφει τὴν πίστιν καὶ τὸν κατὰ πίστιν βίον ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, ἥτις τὸν Ἐσταυρωμένον λατρεύει.

Ὅβτω ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ ἡ ἡθὺς καὶ ἁγνότης πολυθύνει, ἡ ἐλπίς τοσούτους αἰῶνας καὶ ἐπὶ τοσούτοις λαοῖς διασπείρει καὶ τὰ φρικωδέστερα ὄρματα τελέσσει, θανάσιμος ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ πληγείσα, ἐκπύρει, ταπαινομένη παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἀγωνίῳσα, ἐγκαθιδρύεται ὅλ' ἀνὰ τὸν κόσμον ἡ αἰώνιος βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἥτις εἶνε ἡ βασιλεία τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγάπης. Ἰδοὺ τὸ ἔργον τῶν Ἀποστόλων. Προσέλθετε νῦν σοφοί, γραμματεῖς, συζητηταὶ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἐρωτήσατε καὶ ἐρευνήσατε ἐν πνεύματι κατωφιώθη τὸ ἔργον τοῦτο τῶν Ἀποστόλων τῆς πίστεως ἡμῶν.

Τὴν ἱστορίαν, τὴν πύρρον καὶ τὴν καρδίαν τὴν ἀνθρωπίνην ἐξετάζοντες, μετὰ δόξαν διὰ τίνων μέσων οἱ ἐπίσημοι τῆς ἱστορίας ἄνδρες ἐπέτυχον καὶ ἐτετυγχάνουσιν ἐν τοῖς σχεδίοις αὐτῶν. Ὑπάρχουσιν ἐλαττώματα, ἔτινα εἰς κίνησιν τιθέμενα ὑπὸ στίβων καὶ ἐπιτηδεύων χειρῶν, ἀποτελεσματικῶς ἐκιδρύνουν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου γένους. Τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνιέται καὶ καταβάλλεται ὑπὸ τῆς ἰσχύος, ἔγεται καὶ φέρεται ὑπὸ τῆς πολιτικῆς, ἐξάγεται καὶ ἐλαύνεται ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ παθῶν, πέλεται εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὁλγνται ὑπὸ τῆς τέχνης. Ἐπὶ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς πολιτικῆς ἔδει μελίωσαν τὴν δόξαν αὐτῶν μέλιστα οἱ Ῥω-

μαῖοι, ἐπὶ τῶν παθῶν δὲ καὶ τῆς ἰσχύος ἐστήριχθη ὁ Μωάμεθ, ἰδρύνων τὴν θρησκείαν καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ, ἡ δὲ ἡμετέρα Ἑλλάς ἐγένετο διδάσκαλος καὶ δέσποινα τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης. Ἀρὰ γε καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἐργαζόμενοι ν' ἀναμορφώσωσι τὰ ἥθη ἀπέσης τῆς γῆς, τὰ μεταβάλλωσι τὴν θρησκείαν πάντων τῶν λαῶν, νὰ καταργήσωσι τὰ ὄργια τῶν ψευδῶν θεῶν καὶ ἀντισταθῶσι τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀρὰ γε καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, τὰ τεράστια ταῦτα ζητοῦντες καὶ κατορθοῦντες, ἐβάδισαν καὶ αὐτοὶ τὴν ὁδόν, ἣν πρὸ αὐτῶν καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ κατακρηταί, οἱ νομοθέται, οἱ ἄρχοντες, οἱ ἰσχυροί, οἱ συνεταὶ καὶ σοφοὶ τοῦ κόσμου; Ὅχι. Ἡμεῖς, ἀπαντιῶμεν οἱ Ἀπόστολοι, δὲν καυχώμεθα ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ Σωκράτους, ἐπὶ τῇ εὐφραδεῖα τοῦ Πλάτωνος, ἐπὶ τῇ δεινότητι τοῦ Δημοσθένους, ἐπὶ τῇ ἱκανότητι πάντων τῶν μεγάλων πνευμάτων τῶν κλεισάντων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ῥώμην. Ἡμεῖς οὐ κατ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταργέλλομεν τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δὲν καυχώμεθα ἐπὶ ἰσχύϊ, δόξῃ, πλούτῳ ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Θεὸς ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ἡμεῖς ἄτιμοι, ἄχρη τῆς ἔρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολιφεζόμεθα καὶ κοιτῶμεν, ἐργαζόμενοι κατὰ ἰδίαις χερσὶ, λοιδορούμεθα, δακνόμεθα, βλασφημούμεθα, περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περιφύημα ὥς ἔρτι ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὡς πρόβατα ἀπεστάλημεν ἐν μέσῳ λύκων, ὡς πρόβατα σφαγῆς ἐλογίσθημεν, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ἔχομεν, οὔτε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ἡμῶν, οὔτε πέραν, οὔτε δύο χιτῶνας, οὔτε ὑποδήματα, οὔτε ὑαλίνον. Ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία ἡμῶν εἶναι Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρία, ἡμεῖς κηρύσσομεν Χριστὸν ἑσταυρωμένον. Οἱ ἀσπαζόμενοι δὲ τὴν τοῦ Ἐσταυρωμένου διδασκαλίαν οὐδὲν ἔχουσι ν' ἀναμείνωσι τὸ κολακεῖν τὰ πάθη τῆς καρδίας αὐτῶν. Ἐἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάτω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι, ἰδοὺ ὁ ἡθικὸς τοῦ Ἐσταυρωμένου νόμος· ὁ νόμος οὗτος ἀπάγει τρυφῆς καὶ ἐνάγει εἰς ἐγκράτειαν, ἀπάγει φιλοχρηματίας καὶ ἐνάγει εἰς ἀνημποσύνην, ἀπάγει ἀσελγείας καὶ ἐνάγει εἰς σωφροσύνην, ἀπάγει θυμοῦ καὶ ἐνάγει εἰς πραότητα, ἀπάγει φθόνου καὶ ἐνάγει εἰς φιλοφροσύνην, ἀπάγει φιλοζωίας καὶ ἐνάγει εἰς μαρτύρια καὶ θανάτους, ἀπάγει τῆς πλετείας ὁδοῦ καὶ ἐδονχώρου καὶ ἐνάγει εἰς τὴν στενήν καὶ τεθλιμμένην καὶ ἀπορημον. Ὡστε, εἰ καυχῶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν

καυχώμεθα. Ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἀσθενεῖς ὄντες, δυνατοὶ ἐσμεν ἢ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν τελειοῦται. Τὰ μυστὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα τοῖς σοφοῖς καταισχύνῃ καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά καὶ τὰ ἄγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενήσῃ ἐξελέξατο ὁ Θεός καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ ὅπως μὴ καυχῶσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀληθῶς, οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἀληθῶς οὐδεμία σὰρξ δύναται νὰ καυχῶσθαι ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας· ἐν τῷ κόσμῳ, Ἀληθῶς ἡ οἰκονομία τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος, ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τοῦ μηδενός, παρήχθη ἐκ τοῦ μηδενός. Θέλων ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ν' ὀπιδείξῃ, ὅτι εἶνε, ὁ ἐν παρὶ φανερωθεὶς Θεός, ἐποίησε τὸ χαρακτηρισμὸν τῶν Θεῶν, τὸ δὲ οὐ γινώσκοντες τὸν Θεὸν ὡς Θεὸν ἀπεμάκρυνε δηλαδὴ ἐπιμελῶς ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ πάντα τὰ φυσικὰ στοιχεῖα, τὰ δυνάμενα νὰ ἀποκρύψωσιν αὐτὸ ἡμῖν ὡς ὑπερφυσικὸν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἔργον, καὶ οὐ μόνον ἀπεμάκρυνεν, ἀλλὰ καὶ ἐπέστρεψε νὰ σταθῶσι κατ' αὐτοῦ. Μῖνος δ' ἤργησε κατὰ πάντων δι' οὐδενός, κατὰ πάντων, κατὰ τῶν προλήψεων τοῦ πνεύματος, κατὰ τῶν παθῶν τῆς καρδίας, κατὰ τῆς δυνάμεως τῆς μακραίωνος συνηθείας, κατὰ τοῦ κύρους τῶν νόμων καὶ τοῦ παραδείγματος τῶν Κραίων καὶ ἰσχυρῶν καὶ συνετῶν τοῦ αἰῶνος· τοῦτον, κατὰ τῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ ἔργου τῶν Κυβερνήσεων, μόνος κατὰ πάντων τούτων δι' οὐδενός· καὶ μόνος τότε, ὅτε σαφέστατα καὶ ἐναργέστατα κατέδειξε τὴν δημιουργικὴν αὐτοῦ θείαν δύναμιν, ὅτε ἐπέστρεψε ὅλον τὸν κόσμον διὰ τοῦ σκανδάλου καὶ τῆς μωρίας τοῦ Σταυροῦ, ὅτε ἐποίησε κράτος ἐν β' ἀχίονι αὐτοῦ, μόνος τότε συνεχώρησεν εἰς τὰς κατακρινθείσας ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ ἀνθρωπίνους δυνάμεις νὰ ἐπιβάλλωσι χεῖρα εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ οἰκονομίαν καὶ οὕτως ὡς συνεργὸς Χριστοῦ δόξῃ καὶ τιμῇ στεφανωθῶσιν εἰς γενεὰν γενεῶν. Ὡς τῆς δυνάμεως τῆς ἀληθείας ταύτης καταβληθεῖσα καὶ ἡ τολμηροτέρα καὶ θρασυτέρα γυλατικὴ ἀπιστία ἠναγκάσθη τὴν ὁμολογίαν ταύτην νὰ ὁμολογήσῃ. «Τὸ εὐαγγέλιον κηρυχθὲν ὑπὸ ἀνθρώπων ἀσέμων καὶ ἁμαρτῶν, μηδεμίαν εὐγλωττίαν ἔχοντων, ἀπηνῶς καταδικαζομένων καὶ γυμνῶν πάσης ἀνθρωπίνης βουθείας, δὲν ἐπαύσατο ἀπανταχῶς τῆς γῆς ἐγκαθιστάμενον τὸ γεγονός τοῦτο οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι Θεὸς εἶνε τὸ ἔργον».

Ὁ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην λοιπὸν θρίαμβος τῆς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κηρυχθείσης πίστεως τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἐν ᾧ οἱ λαοὶ καὶ τὰ ἔθνη

εὐρον φῶς, ζωὴν, σωτηρίαν καὶ εὐλογίαν, τὸ μέγα τοῦτο καὶ καταπληρτικὸν καὶ μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἔργον, εἶπε τὸ αἰῶνον μνημεῖον τὸ τρανὸς μαρτυροῦν τὴν οὐράνιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καταγωγὴν καὶ τὴν θεϊκὴν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀποστολήν. Πρὸ τοῦ μνημείου τούτου παρελθόντων οἱ αἰῶνες κλίνουντες τὴν κεφαλὴν, πρὸ τοῦ μνημείου τοῦτου πύκνουν προσκυνοῦσι τὴν δύναμιν τοῦ ἑσταυρωμένου τὰ ἐξοχώτερα καὶ εὐγενέστερα τῆς ἀνθρωπότητος τέκνα. Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο εὐλαβῶς ἀνελθόντες καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐμπνεόμενοι καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐγένοντο ἐν ἡμέραις μὲν ἀγαθαῖς δόκιμοι τοῦ χριστιανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν ἐργάται, ἐν ἡμέραις δὲ πονηραῖς ἀνεδείχθησαν σκευὴ ἐκλεκτὰ ὑπερανθρώπου καρτερίας, αὐταπαρνήσεως καὶ ἐδελθοῦσας ὑπὲρ Πίστewos καὶ Πατριδος. Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀνελθόντες καὶ ἡμεῖς, οἱ σήμερον, φρενὶ, ἐπὶ ὀφθαλμοῦ θυέλλης ἀπιστίας καὶ ἀνομίας μαστιζόμενοι, δεῖτε μετὰ ξήλου ἀποστολικοῦ ἀγωνιζόμεθα πρὸς καθάρωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν καλλιγενεσίας, ἥτις καὶ μελλούσης ζωῆς ἐπαγγελίαν ἔχει καὶ κατὰ ἀμετάθετον ἱστορικὸν νόμον ἐστὶ καὶ ἐστὶ ἐξ ἀεὶ ἡ βίσις καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἐθνικῆς τῶν λαῶν καλλιγενεσίας.

Ὡς τῶν ἀποστόλων πρωτόφρονες καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, τῷ Δευτέρῳ τῶν βίων προσβέβητε, ἵνα τῇ θεῷ αὐτοῦ χάριτι τὰ ἀσθενή θεραπεύη καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῖ ἐν τῷ ἁγῶνι ἡμῶν ὑπὲρ τῆς Πίστewos ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς Πατριδος ἡμῶν, ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Γένοιτο, γένοιτο.

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΡΔΙΑΣ, ΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΩΤΑΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΠΡΟΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕΝΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΧΕΙΑΣ.

Γ'.

Πρὸς θεραπείαν λοιπὸν τῶν κακῶς ἐχόντων προτείνω τὰ ἑξῆς, ἀναφερόμενα εἰς τὸ καθήκον τῶν τοιούτων, τῶν διδασκάλων, τῶν ἐφορέων, καὶ τῶν ἀρχόντων, τῶν τεσσάρων παιδαγωγῶν πίστεως πολιτικῆς κοινωνίας.

Α'.) Νὰ προτραπῶσιν οἱ γονεῖς νὰ δίδωσιν εἰς τὰ τέκνα των λίαν ἐνωρὶς θρησκείαν καὶ ἀνατροφὴν νὰ ἐμπνέωσιν εἰς τὴν εἰσέτι τρυφερὰς αὐτῶν καρδίαν τὴν ἀγάπην καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ ἐπιτρέπωσιν εἰς αὐτὰ νὰ ὀρκίζωνται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀπαγορεύωσιν αὐστηρῶς πᾶσαν ἀνευλαβίαν περὶ τοῦ Θεοῦ ἔκφρασιν νὰ μὴ ἀφίνωσιν αὐτὰ νὰ

βλαπτοῦνται τροφῆς πρὶν ἢ εὐχαριστήσωσι τὸν τεύκτην δοτῆρα, μηδὲ νὰ ἀπέχωνται πρὸς ἄλλον πρὶν ἢ προσευχηθῶσι πρὸς τὸν ἐπαγορευόμενον ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας νὰ φησιτο τὰ κακὰ μετὰ τῶν ἐκείνων τέκνων εἰς τοὺς ἑσπέρους καιροὺς, ἔσθῃ ἡ θύκη τῶν ἱερῶν ἀντικειμένων, ἢ ἀκρόασις τῶν ἱερῶν μελοδῶν καὶ τοῦ θεῖου κηρύττουτος διευγύνουσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἱερὰ συναισθηματά, ἀπὸ τῶν τὰ ἰσχυρότερα λατῆρα πρὸς ἐκτέλειον ἀγαθὸν ἔργον. Ἐάν δὲν ἀναστῇ ἐν τῇ μικρᾷ ἡλικίᾳ ὁ θρησκευτικὸς σπινθὴρ, εἶναι ἀδύνατον ἢ λίαν δύσκολον νὰ ἀναστῇ κατόπιν.

Β'.) Νὰ προτραπῶσιν οἱ διδασκάλαι νὰ μὴ ἀποβλέπωσι μόνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τῶν παιδῶν διανοίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν μόρφωσιν τῆς ταύτης καρδίας. Ὁ καλὸς διδάσκαλος οὐ μόνον διὰ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν λοιπῶν δύναται νὰ ἐνυψώσῃ τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ διυκρίνῃ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ τὴν εἰς τὸ θεῖον θύλημα ὑπακοήν. Ἄπαντα τὰ ἐν τοῖς σχολαῖς διδασκόμενα μαθήματα περιέχουσιν ἀφύπνου ἔλκην πρὸς θρησκευτικὴν διέπλυσιν τῆς τῶν νέων καρδίας. Ὅμοιος πρέπει νὰ ὑποχρεωθῶσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι νὰ τηρῶσιν αὐστηρῶς καὶ ἀπαυγκλίτως τὸς εἰς ἀχρηστίαν, δυστυχῶς, ἐκποτισμούς, νομιματικὰς διατάξεις, καὶ ἄλ.

«Α'.) Ἄπαντες οἱ δημοδιδάσκαλοι, δημοδιδασκαλεῖς καὶ ἰδιωτικοὶ ἀμφότεροι τοῦ φύλου, μετὰ μετρημένην ἐκείνου Σαββήτιον ἀφίονται νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ ἐρμηνεύωσι τῆς ἐπιτομῆς «Κυριακῆς» τὸ Εὐαγγέλιον ἐξηγητικῶς πρὸς τοὺς ὁμοβιβάσκους τῶν μαθητῶν ἐκ τῶν Κυριακοδουραίων τοῦ Ν. Θεωτόφ.

«β'.) Νὰ παραδίδωσιν αὐτοὶ τοὺς μαθητὰς τῶν κατὰ χορείαν ἐπὶ κοσμήτηρας εἰς τὸν «ἐκτερινὸν» τοῦ Σαββήτιου καὶ εἰς τὴν θεῖαν «λειτουργίαν» τῆς ἐπιτομῆς Κυριακῆς κτλ.

«γ'.) Μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, ἱερὰν «φρόντιν» τῶν μαθητῶν εἰς τὸ ἄδωκτον, νὰ γίνηται πρὸς αὐτοὺς ἐκ τῶν ἰδίων Κυριακοδουραίων ἡ ἠθικὴ ἀνάπτυξις μετὰ τῆς ἀφύπνου ἐπιτομῆς ἐκτετατοῦ ἐκτελέσεως τοῦ ἀναγνωσθέντος Εὐαγγελίου κτλ.» (Παθλ. Θεολ. Βιβλ. Βιβλ. τῆς Α', σελ. 145, 156, 158). Πᾶσαν ἡ τοιαύτην πρᾶξιν τοῦ διδασκάλου συντελεῖ εἰς τὸ νὰ ἐξοικειώσῃ τὸν παῖδα πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον καὶ ζωοποίησιν αὐτοῦ εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν παραγωγήν καλῶν ἔργων, καὶ χορῆν, νομίζω, ἀποδείξω.

Γ'.) Νὰ προτραπῶσιν οἱ ἐφορεῖς ὅπως οὐ μόνον ἱεροφρονῶν ἐνθουσιᾶς καὶ κοσμίως, ἀλλὰ καὶ ὅπως κηρύττωσι συνεχῶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ δὴ εἰς γλῶσσαν καταληγέτην εἰς

τὸν λαόν. Τὰ δὲ ἀντικείμενα τῆς ἐκείνων διδασκείας πρέπει νὰ ᾖναι οὐχὶ θεωρεῖται ἀκατάληκτοι καὶ δόγματα μυστηριώδη, ἀλλὰ τὰ ἐπιπολάζοντα ἐν τῇ πολιτείᾳ κοινωνικὰ ἐλαττώματα καὶ ἡ ὑπόδειξις τῆς τούτων θεραπείας. Ὅμοιος πρέπει νὰ προτραπῶσιν οἱ ἱερεῖς ὅπως ἐν τῇ ἐξομολογήσει προσέχωσι μᾶλλον εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν ἐλαττωμάτων τὴν καρδίαν τοῦ ἐξομολογουμένου παθῶν ἢ εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τοῦ περιεχομένου ἐν τῇ στομάχῳ αὐτοῦ ὕλικου, ἐνθυμούμενοι ὅτι οὐ τὰ εἰσφερόμενα εἰς τὸν στομάχον βλέπουνται τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξορχόμενα ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ, οἷον οἱ πονηροὶ διολογισμοί, αἱ ἔχθραι καὶ τὰ μίσση, αἱ ψευδολογίαι καὶ συγκοφαντίαι, καὶ ἕκαστος ὁ λοιπὸς τῆς κακίας συρφετός. Οἱ ἐξομολογοῦντες, ἐπειδὴν κατορθώσωσι νὰ ἀνεύρωσι τὰ ἐκτετατοῦντα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἐξομολογουμένου ἐλαττώματα, ὀφείλουσι νὰ ὑποδεικνύωσι τὰ κατέλληλα πρὸς ἔρπον αὐτῶν φάρμακα. Ὅμοιος πρέπει νὰ προτραπῶσιν οἱ ἱερεῖς ὅπως ἐν ὁρισμέναις ἑορταῖς περισυνάγωσι τὰ παιδιά τῆς ἐνορίας εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν καὶ ἐκεῖ ἐνώπιον τῶν ἱερῶν εἰκότων καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν ἀντικειμένων ἐνσπείρωσιν εἰς τὴν τρυφερὰς αὐτῶν καρδίαν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην διὰ καταλλήλου διδασκαλίας.

Ἄλλ' ὅμως, ἵνα γίνῃ ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις, ὅπως πρέπει, ἔχοντες χορεῖαν καλῶν γονέων, καλῶν διδασκάλων καὶ καλῶν ἐφορέων. Οἱ δὲ καλοὶ γονεῖς, καλοὶ διδασκαλοὶ καὶ καλοὶ ἱερεῖς δὲν φύονται δύνανται μνηστῆρες, ἀλλὰ παραιοκονίζονται ἐν καλοῖς σχολαῖς. Πρώτη ἔρα ἀνάγκη παρίσταται νὰ βελτιώσωμεν ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον τὰ σχολεῖα, ἐν οἷς διαπλάσσονται οἱ μέλλοντες νὰ διαπλάσωσι τὴν κοινωνίαν. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς διδασκάλους καὶ ἱερεῖς, δὲν ἀρκεῖ νὰ μορφώσωμεν αὐτοὺς, ἀλλὰ προσ απαιτεῖται ὅπως παρέχωμεν εἰς αὐτοὺς καὶ τὰ κατέλληλα μέσα πρὸς ἀξιοπρεπῆ αὐτῶν συντήρησιν. Δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι οἱ μὲν διδασκαλοὶ λίαν γλίσχρους, οἱ δὲ ἱερεῖς οὐδαμῶς ἀνταμείβονται ἀπέναντι τῶν ἀφρόνων πόρων καὶ μόχθων, εἰς οὓς κατὰ καθήκον υποβέβησαν. Τούτου ἕνεκα τὰ δύο ἐπαγγέλματα, ἅτοι τὸ διδασκαλίας καὶ τὸ ἱεροῦ, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ κατέχωνται ἐν τῇ κοινωνίᾳ τὴν ὑψηλότεραν θέσιν, ὡς ἐκ τοῦ ὕψους σκοποῦ, δὲν ἐκιδιώκονται, κατέχουσι τὴν εὐτελεστέραν. Ἄνευ τῆς εὐρέσεως τῶν μέσων πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τῶν διδασκάλων καὶ ἱερῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐρωμεν καλοὺς διδασκάλους καὶ μορφώσωμεν καλοὺς ἱερεῖς, δυναμένους καὶ θέλοντας νὰ ἐπιτελέσωσι πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὰ ὑψηλὰ αὐτῶν καὶ τῇ πολιτείᾳ εὐεργετικώτατα καθήκοντα.

Δ') Νὰ προτραπῶσιν οἱ ἑρχόμενοι ὅπως ἐπιτηρώσιν καὶ προσεταύωσιν τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν πολιτῶν,

α') Τιμωροῦντες διὰ πάσης πᾶντα διδασκαλὸν οὐ μόνον τῆς κατωτέρας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνωτέρας ἐκπαίδευσως, διαδίδοντα ἀθεϊστικὰς ἢ ἀντιχριστιανικὰς ἰδέας, ἢ ὅπωςδήποτε διασείοντα τὰς θρησκευτικὰς τῶν νέων πεποιθήσεις.

β') Ἀπαγορεύοντες τὴν κυκλοφορίαν παντός ἀσεβοῦς βιβλίου ἢ ἐφημερίδος, ὑποσκαπούσης τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα.

γ') Ἀπαγορεύοντες καὶ τιμωροῦντες αὐστηρῶς τὰς κατὰ τοῦ θεοῦ ὀνόματος ἢ κατὰ ἱερῶν προσώπων καὶ ἀντικειμένων ἐκσφενδονιζόμενας βλασφημίας, δι' ὧν ἐλαττοῦται καὶ καταστρέφεται ὁ πρὸς αὐτὰ ὀφειλόμενος σεβασμός.

Ἀποροῦμεν, τῇ ἀληθείᾳ, πῶς ἡ Πολιτεία, ἡ φροντίζουσα περὶ τῆς τιμωρίας τῶν ὑβριζόντων τὸ ὄνομα τοῦ ἐταίρου βασιλέως, δὲν ἐφρόνισεν νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν καὶ τὸν νόμον περὶ τιμωρίας τῶν βλασφημούντων καὶ ὑβριζόντων τὸ ὄνομα τοῦ ὑπερτάτου βασιλέως, τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευνόντων, τοῦ Ἀθιμουργοῦ τοῦ παντός. Ὁ ὑβρίζων τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δεικνύει ἢ ὅτι δὲν πιστεύει εἰς Θεόν, ἢ ὅτι δὲν φοβεῖται τὸν Θεόν· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἢ μὴ φοβούμενος τὸν Θεόν, οὐδένα ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε φοβεῖται οὔτε ἐντρέπεται, εἶναι δὲ ἔτοιμος νὰ διαπράξῃ πᾶν εἶδος κακούργηματος. Τὸν τοιούτον ἄνθρωπον πρέπει ἡ κοινωνία νὰ βδελύσσεται καὶ ἀποτροπιάζῃται, πρέπει νὰ καταδικᾷ ὡς λυσσαλέον κύνα, ἵνα μὴ διῇ τὸς ὑγιᾶς ἔχοντας καὶ μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸν ἴον τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς. Διὸ δικαίως καὶ ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος ἔλεγεν: Ὅταν ἴδῃς τινα βλασφημοῦντα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ «ῥάπισον αὐτοῦ τὴν ὕψιν, σύντριψον τὸ στόμα». — Εἰ γὰρ τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα τοὺς βλασφημοῦντας κολάζεσθαι χρὴ, πολλῶ μᾶλλον τοὺς «ἐκείνους» (τὸν Θεόν) ὑβρίζοντας. Κοινὸν ἐστὶ «τὸ ἐγκλημα, δημόσιον τὸ ἄδίκημα, ἔξεστιν ἐκαστῷ τῶν βουλευομένων κατηγορεῖν κτλ.» (Ὁμιλ. Α' εἰς τοὺς ἀνδριάντας).

Μόνον διὰ τοιούτων μέσων, κύριε συντάκτα τῆς «Ἀναπλάσεως», φρονῶ, δυνάμεθα νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν θέσιν του τὸν ἔκτοπισθέντα σπινθῆρα, ἐφ' οὗ στηρίζεται ἅπαν τὸ ἠθικὸν οἰκοδόμημα, ἥτοι μόνον διὰ τοιούτων μέσων δυνάμεθα νὰ ἀναστειλώμεν τὴν ἠθικὴν ἐκλυσιν καὶ θεσπεύσωμεν τὰ ἠθικὰ ἔλκη, ἐφ' ὧν καταβιβρώσκειται ἡ ἡμετέρα κοινωνία καὶ εἴναι κινδυνεύουσι νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἀθεοφρονετον γέγραμμαν. Πᾶντα τὰ ἄλλα προτεινόμενα μέσα (οἷον ἡ παύσις τῆς τῶν βουλευτῶν ἐπεμβάσεως, ἢ ἀπαγόρευσις τῆς ὁπλοφορίας, κτλ.), ὅσον καὶ ἂν περιστέλ-

λωση τὸ κακόν, δὲν κατορθοῦσιν ὅμως ν' ἔρω-
σιν αὐτὸ δλωχέως. Πρὸς τοῦτο χρειάζονται
ὑποκώτερα μέτρα. Τὸ κακὸν πρέπει νὰ πα-
ταχθῇ εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ βλαστήσει.
Πρέπει νὰ ἐκρίζωσιν ἐκ τῆς καρδίας τῶν
παιδῶν τὴν πρὸς τὸ κακοποιεῖν τάσιν, ἢ μάλ-
λον πρέπει νὰ φροντίσωμεν ὥπως μὴ ἐκρηθῇ
ἐν αὐτῇ κακοποιὸς τάσις. Τοῦτο δὲ κατορθοῦ-
ται μόνον διὰ καταλλήλου καλλιέργειας τῆς
πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγά-
πης, τουτέστι διὰ καταλλήλου θρησκείας
καὶ ἀγωγῆς, ἐνὸς ἀρχαίου καὶ διηγεκῶς
ἐπιβλεπομένης καὶ προστατευομένης.

Δεῦτε λοιπὸν πάντες καὶ γονεῖς, καὶ διδά-
σκαλοι καὶ ιερεῖς καὶ ῥητορες, μεταφέρομεν
εἰς τὴν θέσιν τοῦ τὸν ἀκαχογυρεῖο
ἀκαχογυρεῖο, ὅν ἡμεῖς αὐτοὶ
κατὰ μικρὸν καὶ ἀνεπαίσθητως ἐξαποτίσαμεν,
ἵνα μὴ καταφρονῇ τὸ ἐπ' αὐτοῦ στηριζόμενον
ἠθικὸν οἰκοδόμημα καὶ ταφῶμεν πάντες ὑπὸ
τὰ ἐρείπια αὐτοῦ τὸ μόνον ἠθικόν, ἀλλὰ καὶ
ὕψως, διότι ἡ ὑλικὴ εὐημερία εἶναι ἀνσπό-
σαστος ἐπὶ τῆς ἠθικῆς.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Κ. ΣΠΙΘΑΚΗΣ.

I. ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

II.

ΝΕΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΣΩΝ

I

Δύο εἶναι αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ ὕλισμου,
ἡ μὲν καθολικὴ ὁράσις τὸ σῶμα καὶ πᾶν το
ὑπάρχον, ἡ δὲ τὸν ἄνθρωπον ὀλισμέως. Καὶ
κατὰ αὐτὴν τὴν πρώτην οὐδὲν ὑπάρχει ὡς ἐκτὸς
τῆς ὕλης καὶ οὐδεμίαν δύναμιν ὑπερέκειναι ἢ ἐκτὸς
τοῦ ὄρατος καὶ ἐκτοῦ κινήτου. Κατὰ δὲ τὴν
δευτέραν, ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀποτελεῖται ἐξ αἰσθη-
σῶν, ὡς οὐ μηχανικῶς ἐκπορεύονται πάντα τὰ
πνευματικὰ φαινόμενα διὰ τῆς κινήσεως καὶ
μεταβολῆς τῶν μορίων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης
καὶ διὰ τοῦ τυχαίου καὶ τυφλοῦ καὶ ἀσυνει-
δήτου συνδιασμοῦ τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων.

Ὡς ἐν τοῖς πρόσθετον περὶ τὴν ψυχὴν τοῦ
συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων» ἀνεπίχθη καὶ
ἡ καρδιὰ διεπλάσθη ἐν μέσῳ ἀγριωσύνης κα-
θαρῆς πνευματικότητος. Ξενοφῶν καὶ Ἀριστο-
τέλης, Πλάτωνος καὶ Σωκράτους ὑπῆρξαν
πρώτοι οἱ τὸν νοῦν καλλιεργήσαντες, τὰ δὲ
τάματα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἠρθεσαν τὴν καρ-
δίαν ἐντὸς τῆς οἰκουμένης. Ἐπὶ γὰρ οὕτω προ-
παρασκευασθείσης, ἐβλάστησε μὲν ὁ ὕλισμος,
ἀλλ' ἐκφυλισθεὶς δὲν ἀπέφερε καρπὸς γυν-

αῖους καὶ ἀμείβετο πᾶσις ἐπιδημιᾶς ἀρχῶν
ἐργῶν καὶ σωτηρίων.

Ὁ ὕλισμος εἶναι ἡ ἔσχατος τοῦ θελήν καὶ
πάσης ὑπερκοσμοῦ ἀρχῆς καὶ πάσης ἄλλης
φυσικῆς μὲν καὶ ἐκκοσμοῦ δυνάμεως, ἀνεξαρ-
τήτου δὲ τῆς ὕλης καὶ τῶν μηχανικῶν νόμων.
Καὶ ὅμως ὁ συγγραφεὺς τὸν ὕλιστον ἐπαγγελ-
λόμενος, κατέργησε τὸ ἴδιον οἰκοδόμημα ἐπι-
καλούμενος τὴν πιστοδυναμίαν τοῦ Ἀγίου
πρὸς ἐξήγησιν φαινομένων ἀντιστρατευο-
μένων εἰς τοὺς νόμους τῆς ὕλης καὶ τῆς μη-
χανικότητος.

Ἦδη δὲ ἀνασκευάζει καὶ τὴν ἑτέραν θεμε-
λιώδη ἀρχὴν τοῦ ὕλισμου ἀποδεχόμενος τὴν
ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ὑπόστασιν ἀντικειμένην ἐλευθε-
ρας καὶ εὐθύνης ἠθικῆς καὶ ἐνεργειῶν ἀνεξαρ-
τήτων τῶν νόμων τῆς ὕλης καὶ τῶν ἐσωμέ-
των ὁρμητικῶν.

Συμπαραβολὴ ἀρχῶν καὶ προτάσεων περι-
χορήμων ἐν τῷ αὐτῷ ποιήματι εὑρεται ἀσφαλῆς
τεκμήριον τῆς ὀλιθυίας τῶν λόγων μου.

II

Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», ἀντασ-
τάμενος τοῖς ἀρχαῖς καὶ ἰδίαις ἀπολύτοις ὕ-
λισμοις, διδάσκει ἐν σελίδι 101 ὅτι ὁ ἄνθρωπος
οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἄνθρωπος ἀντικειμένης φαι-
νομένων κυττάρων, πάντα δὲ τὰ ψυχικὰ φαι-
νόμενα εἶναι τὰ αἰσθητὰ τῶν φαινομένων καὶ
μεταβολῶν τῶν μορίων, ἐξ ὧν συγκρίνεται ὁ ἄν-
θρωπος ὁρμητικῶς. Ἐκτείνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος
ἰδιότητος τῶν μορίων τοῦ σώματος καὶ τὸν
ἀνατομικὸν αὐτῶν σύνδεσμον ὡς καὶ τὴν ἀλλή-
λεπίδρασιν αὐτῶν, ἐκ τοῦ πλησίον ἢ ἐξ ἀπο-
στάσεως, δὲ κατανοήσας ἀρκούντως τὸν μη-
χανισμόν καὶ τὰς συνθέσεις τῶν ψυχικῶν λε-
τονισμῶν τοῦ ἐγκεφάλου.

Τούτου τεθέντος ἐπιτελεῖται, ὅτι τὰ ψυχικὰ φαι-
νόμενα καὶ ἀντικείμενα ἐξαρτῶμενα ἀπὸ τὰς φαι-
νήσεις τῶν μορίων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης,
ὑπάρχοντα εἰς τοὺς μηχανικοὺς καὶ μοιραίους
τῆς φύσεως νόμους. Αἷτια φυσικὰ ἢ αἰσθη-
τικὰ ἐπιδρῶντα ἐπὶ τῆς διανοητικῆς τῶν
κινήσεων παραγωγῆς τὴν ποικιλίαν τῶν ἰδεῶν
καὶ συναισθημάτων καὶ ψυχικῶν φαινομένων,
ἀλλὰ τὰ αἷτια εἶναι πάντοτε σωματικά, διότι
συνφύονται πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὕλισμου, οὐδὲν
ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς ὕλης, πάντα δ' ἐξέργεια κινή-
σεως συνδέεται πάντοτε μετ' αὐτῆς, εἴθ' αἱ
ἀφανοὺς καὶ μὴ ὄραται. Ἐπὶ δὲ τούτῳ οὐδε-
μία ἐγείρεται ἀμφισβήτησις, εἰς πάντα δὲ τὰς
συγγραφὰς τοῦ ὕλισμου, ὡς καὶ εἰς τὴν προ-
κειμένην περὶ «Ψυχώσεων», αἱ ἰδίαι καὶ ἀρ-
χαὶ αἷτια ἐπαναλαμβάνονται συνεχῶς καὶ ἐφαρ-
μόζονται.

Καὶ ἰδοὺ τίνας εὑρεῖται ὁ ὕλισμος ἀποκρούει
τὴν ὑπόστασιν πάσης ἐλευθερίας ἐνεργείας καὶ

αἰτερουσίου προσωποποιήσεως. «Ἡ ἰδέα τῆς
ἐλευθερίας θελήσεως εἶναι ἀληθὴς φαινομένη,
διότι πάντα τὰ πνευματικὰ φαινόμενα καὶ πᾶ-
σαι αἱ ἀνθρώπιναι πράξεις εἶναι μοιραῖα καὶ
ἀναγκαῖα ἐποτελέσματα σωματικῶν ἐνεργειῶν
μὴ δυναμένων νὰ μεταβληθῶσι, ὡς δὲν δύ-
ναιται νὰ μεταβληθῇ ἡ περὶ τὸν ἥλιον στροφὴ
τῆς γῆς» (Mole-schell evolution). Τὸ εἶδος
τῶν βρωμάτων, ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀτμοσφαιρας,
ἡ καλὴ ἢ κακὴ πέψις καὶ πᾶσα ἄλλη σωματικὴ
λεπτομερὴς, δὲν συμβάλλουσιν ἀπλῶς, ἀλλ' εἶναι
τὰ αἷτια τῆς διαφορᾶς τῶν πνευματικῶν φαι-
νομένων, διότι ἐξ αὐτῶν ἡσυχῇ αἱ δυνάμεις
τῶν κυττάρων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης, ἐξ ὧν παρή-
γονται αἱ ἰδέαι, αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ συναι-
σθηματα.

Ἐπαγγελίαι τερατίους, ἀλλὰ λογικαί, ἀναγ-
καῖαι καὶ ἀδυσώπητοι συνέπειαι τῶν ἀρχῶν
τῆς ὀλοδοξίας.

Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», προσ-
σθέντων αἱ ἐπαγγελλόμενοι τὰς ἀρχὰς τοῦ ὕ-
λισμου, ἀποπροσιζέται καὶ ὀπισθοχωρεῖ ἀπέ-
ναντι τῶν ἐξ αὐτῶν πηγάζοντων ἀναγκῶν
συμπερασμάτων, καὶ δὴ ἐν σελίδι 44 ἀποδέχε-
ται τὴν ὑπόστασιν καὶ ἀλήθειαν τῆς ἠθικῆς
τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας καὶ τοῦ αὐτεξουσίου
τῆς ἰδέας προσωποποιήσεως, ἐξ ὧς ἀπορρέει καὶ
ἡ εὐθύνη τῶν πράξεων τοῦ

Ἀλλὰ τότε τί γίνεται ἡ θεωρία τῶν σωμα-
τικῶν μορίων καὶ αἱ μηχανικαὶ τῶν κυττάρων
τοῦ ἐγκεφάλου δυνάμεις ἐξαρτῶμεναι ἐξ αἰτίων
ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ σωματικῶν
πάντοτε καὶ ἀσυνειδήτων; Ἐὰν αἱ δυνάμεις
τῶν κυττάρων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης ἡσυχῇ
ἀπὸ τὰ βρώματα, ἀπὸ τὴν πέψιν, ἀπὸ τὴν ἀ-
τμοσφαιραν καὶ ἀπὸ ἄλλα αἷτια ἄγνωστα, ἀλλὰ
μηχανικῶς πάντοτε ἐνεργοῦνται, πῶς δύναται
νὰ ὑπάρξῃ ἠθικὴ ἐλευθερία καὶ ἠθικὴ εὐ-
θύνη; Ὁ φανεῖται τὸν βρομῶν του, λέγουσιν
οἱ διδασκαλοὶ τοῦ ὕλισμου, οὐδεμίαν ἔχει εὐ-
θύνην τῆς πράξεώς του, διότι δὲν ἦτο ἐλευ-
θερος νὰ μὴ φανερῇ. Τὰ πῖσα καὶ τὰ γλυκύ-
σμακτα, τὰ δόξα καὶ τὰς ἐφαρμακὰς, τοιαύτην ἔδωκαν
διεσθύνουν αἰς τὰς δυνάμεις τῶν κυττάρων
τοῦ ἐγκεφάλου, ὥστε παρήχθη ἡ ἀπόφασις περὶ
τῆς ἐκτελέσεως τοῦ φρόνου, τὴν ὑποῖαν δὲν
ἠδύνατο ὁ αὐτοσυρὸς νὰ μεταβάλῃ, ὡς δὲν
δύναται νὰ μεταβάλῃ τις τὸν νόμον τῆς στρο-
φῆς τῆς γῆς. Κλείσατε τὸν αὐτοσυρὸν τοῦ φρό-
νου εἰς εἰρκτὴν ἀσφαλὴ ἢ φανεύσατε αὐτόν, ὡς
κίμεντε διὰ τὰ κακοποιήματα καὶ ἄγρια κτήνη,
ἀλλ' οὐδὲν ἔχετε κατ' αὐτοῦ δικαίωμα ποιήσε-
ως διὰ τὸν διεσθύνον ἐπιμεμπτόν τινα πράξιν
ἐνεργήσας ὑπὸ τὴν μηχανικὴν καὶ μοιραίαν καὶ
ἀσυνειδήτου διεσθύνον τῶν σωματικῶν κυ-
ττάρων τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης.

Συμπέρασμα τερατίους, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ
λογικὸν καὶ ἀναμφισβήτητον πόρισμα τοῦ ὕ-
λισμου, ὡς εἶναι ἄλογος καὶ ἀκατέληκτος ἡ ἀπο-
δοχὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ ὕλισμου καὶ ἡ ἀναγνώ-
ρισις ὅτι τοῦ αὐτεξουσίου τῆς ἀνθρωπίνης
προσωποποιήσεως, ὁ μηχανισμὸς ἦμα καὶ ἡ ἐλευ-
θερία, ἡ βεβαίωσις τῆς ἐκπορεύσεως πάσης
ιδέας καὶ πάσης ἀποφάσεως καὶ συναισθημα-
τος ἐκ τοῦ συνδέσμου καὶ τῆς ἀνατομικῆς
μεταβολῆς τῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἡ
ἠθικὴ εὐθύνη ἡ ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς βου-
λήσεως ἐρειδομένη. Καὶ ἐννοῶ μὲν πληρο-
στατα, ἱατρὲ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν βδελυγ-
μίαν ἐπέναντι τῶν δεινῶν καὶ ὀλεθρίων καὶ
θηριωδῶν τῆς ὀλοδοξίας συνεπειῶν, ἀλλ' ὁ
προσβέβων τὰς ἀρχὰς αὐτῆς καὶ μὴ ἀποδεχό-
μενος τὴν ὑπαρξίν ὅντος ἢ δυνάμεως τινος
ἀνωτέρας ἢ διαφόρου τῶν σωματικῶν ὁρμῶν
καὶ ὁρμῶν, δὲν δύναται ν' ἀποκρούσῃ τὰς
ἀμέσους καὶ ἀναγκαῖας αὐτῶν συνεπείας καὶ
συμπεράσματα. Ὁ ὕλισμος εἶναι ἡ ἔσχατος τῆς
ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως, ἡ ἔσχατος τοῦ αὐ-
τεξουσίου τῆς ἀνθρωπίνης προσωποποιήσεως
καὶ τῆς ἠθικῆς εὐθύνης. Ἠθικὴ δ' εὐθύνη
καὶ αὐτεξούσιος ὑπόστασις καὶ βουλήσεως
ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀπάρησις καὶ ἀποδοκιμασία
καὶ καταδίκη τοῦ ὕλισμου. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ διλήμ-
ματος δὲν ἐπιδέχονται μεταβολήν, ἐτέθησαν δὲ
ὑπὸ τῶν κορυφαίων τοῦ συστήματος ἐπιβαλ-
λόντων τὴν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ὑπαγορευο-
μένην ἀδυσώπητον λογικὴν. Ἐκλέξατε, ἀεὶ λέ-
γει ὁ Ruchonin καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ Φώτ καὶ
Μουσεόφ, ἐκλέξατε. «Ὁ ὕλισμος δὲν ἐπιδέχεται
ἀτόλμους συμβιβασμούς». Ὁ ἀνατρέφων τὴν
πίστιν εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ πρὸς πᾶν ἰδεώ-
δες φρόνημα. Τὰ κακουργήματα εἶναι φαινό-
μενα καὶ ἀναγκαῖα συνέπειαι αἰτίων ἀκαθέ-
κτων καὶ ἀναποδράστων. Παιναὶ καὶ ἀμοιβαὶ
εἶναι πολιτικὰ ἐκνοήματα. Ἐλεύσεται ἡμέρα,
ὅτε εἰς παραγωγὴν ὀρισμένου κύκλου ἰδεῶν
θὰ εὐρεθῇ καὶ ἀντίστοιχον εἶδος τροφῆς, τότε
δὲ θὰ δύναται τις διὰ σκοπίμου διατάξεως
τῆς τροφῆς ν' ἀναδεικνύῃ κατ' ἀρέσκειαν γραμ-
ματικούς, θεολόγους, ἐκπαιδευτάς, ἢ ῥὲ ἀπέ-
ραντος ὕψους ἐκείνη θὰ συζητῇται τότε συμφώ-
νως πρὸς τὴν εὐρεσιν τῶν ζωμῶν καὶ τῶν
κρεάτων. Ἡ εὐθύνη καὶ ἡ ὑπαυτιότης, ὡς δι-
δάσκει ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία,
οὐδεμίαν ἔχει ὑπόστασιν, μὴ ἐξαρτῶμενων τῶν
ἀγαθῶν ἢ ἐγκληματικῶν πράξεων ἀπὸ τῆς
βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδοὺ ὁ ὕλισμος.
Δὲν δύνασθε νὰ παρακάμψετε ἀπὸ τὰς ἀρχὰς
καὶ χαρὰς αὐτοῦ, οἶαι ἐκπορεύονται ἀπὸ
τὰς θεμελιώδεις αὐτοῦ δοξασίας καὶ οἶαι διε-
τυπώθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν καὶ διδασκάλων
αὐτοῦ.

Ἐκλέξατε.

III

Καὶ ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν, ἐν δὲ ταῖς σελίδι 111 καὶ 162 συντάσσεται ἀνεπιφυλάκτως τῷ ὀλίμῳ καὶ πᾶσι τοῖς ὅροις καὶ στοιχείοις αὐτοῦ, βεβαίως ὅτι πᾶν ψυχικὸν φαινόμενον εἶνε τὸ ὑποκειμενικὸν μέρος τῶν φυσικο-χημικῶν πράξεων τῆς ὕλης. Τὸ ἥπαρ παρίγει τὴν χολήν, οὐ νεφροὶ τὸ οὐρ, οἱ ἰσθμοὶ τοῦ στόματος τὸν σάλιν, εἶπεν ὁ Φωτ, ὁμοίως ὥς ὁ ἐγκέφαλος παρίγει ἰδέας καὶ συναισθήσεις καὶ βουλήματα καὶ κρίσεις διὰ φυσικο-χημικῶν ἐκδηλώσεων. Ἐν τῇ σελίδι 111 ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ἐκπονήσας καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν κινήσεων τῶν κυττάρων καὶ τῶν δομήσεων τῶν μορίων πρὸς πληροτέραν νόησιν τοῦ μηχανισμοῦ, καθ' ὃν παράγονται πνευματικὰ φαινόμενα διὰ τῆς μεταβολῆς καὶ τῶν λειτουργιῶν τῆς ὕλης. Καὶ ταῦτα μὲν ὥς ἄλλοτε παρετήρησαμεν, εἶνε ὅλως ἀσύστατα καὶ φαντασίαις ἀποκυήματα, ἀγνώστου οὐδὲς τῆς συσκευῆς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνταῦθα περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ συμπαράβολον τῶν προτάσεων τοῦ συγγραφέως.

Μὴ ἀπαρχούσης πνευματικῆς τιμῆς ἀντικειμένου ἢ συνάμεως, τῶν δὲ ψυχικῶν φαινομένων παραγομένων ἐκ τῶν μεταβολῶν καὶ δομήσεων τῆς ὕλης, ἔπεται, ὥς ἀναγκαῖον συμπέρασμα, ὅτι οὐ μόνον ἐλευθέρῃ βούλῃσι δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ ἡ ψευδὴς ἰδέα περὶ ὑπάρξεως αὐτῆς θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκπηγάσῃ ἀπὸ τῆς σωματικῆς τοῦ ἐγκεφάλου μηχανῆς. Ὑπομὴν βεῖ τὸ ἥπαρ, ἔχον στοιχεῖα πρὸς παραγωγήν τῆς χολῆς, παρίγει ἐν παθολογικῇ καταστάσει ἄλλο τι διάφορον ὑγρὸν τοῦ ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει παραγομένου, ἀλλὰ μὴ ὑπάρχοντος στοιχείου τιμῆς πνευματικῆς οὕτε ἐν τῷ κόσμῳ οὕτε ἐκτὸς τοῦ κόσμου, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὁλισμοῦ, τίτι τρόπῳ ἡ ἐγκεφαλικὴ μηχανὴ ἐδύνατο νὰ παραγάγῃ ψευδῆ ἰδέαν πνευματικῆς ἐλευθέρως συνάμεως; Πῶς ὁ μυελὸς τοῦ κρατίου αὐτὸς μόνος ἐργαζόμενος καὶ αὐτανεργῶν ἐδύνατο νὰ μορφώσῃ τὰς ἐπομένους ἰδέας, ἐγὼ δὲ ν σ κ έ π τ ο μ α ι, ἐγὼ δὲ ν β ο υ λ ε ὡ μ α ι, ἐγὼ δὲ ν θ έ λ ω, ἀλλ' ὑπάρχει ἀρχὴ καὶ ἀντικειμένου μετ' ἐμοῦ συνεργαζομένη, παρ' ἧς λαμβάνω ἐλευθέρως ὁδηγίαν καὶ ἀποφάσεις; Πῶς ἡ μηχανὴ τοῦ ἐγκεφάλου ἐδυνάμην τὸ μὴ ὑπάρχον καὶ ἀπείδωκεν εἰς αὐτὸ στοιχεῖα ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας ἀπὸ πάσης μηχανικῆς κινήσεως καὶ ἀπὸ παντὸς μηχανικοῦ νόμου; Καὶ τίτι τρόπῳ αὐτὴ μηχανὴ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν φιλοσοφούντων περὶ τὸν ἄνθρωπον φροντισθεῖσαι ἀπὸ τὸν ὁλισμὸν ὅτι εἰς αὐτὰ αὐτὴν μηχανικῶς παρίγουσιν πάντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ἀκολουθοῦσιν ἀνάγκῃ τὴν ἰδέαν πνευματικῆς ἐλευθέρως συνάμεως, εἰς ἣν ἀποδίδουσι τὰς ἰδέας ἐνεργείας; Ἀλλ' ἔστω ὅτι πᾶν ψυχικὸν φαινόμενον εἶνε ὑποκειμενικὸν τῆς ὕλης φαινομένου καὶ ὅτι ἐδύνατο ἐξ αὐτῆς νὰ παραγῇ καὶ ἰδέα ἀντιστρατευομένη πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τοὺς μηχανικοὺς αὐτῆς νόμους. Ὑπὸ συνειρήνῃ ὥς εἶνε ἀντικειμένου πρὸς τὰς ἰδέας ἀρχὴς οἱ κινήματα τοῦ ὁλισμοῦ, ἀποδέχασθε δὲ τὴν ἀναγκαῖαν συνέπειαν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καὶ διδάξατε ὅτι τὸ αὐτεξούσιον καὶ αὐτὸ ἐλευθέρως βουλήσεως πεπονήσας εἶνε παρὰ τὴν ἀντικειμένην καὶ ἰδέαν φροντισθεῖσαι καὶ ἀντιπρόστατοι. «Ἡ βούλησις εἶνε κατὰ τὴν ἐκπεφωμένην, λέγει ὁ ὁλιστὴς Μολιούθ, ἐξαρτημένη ἀπὸ ἐξωτερικῶν περιστάσεων καὶ ἐπιρροῶν. Ἀντίβουλος θέλησις καὶ ἐλευθέρως ἐνεργεῖται ὑπάρχοντι, ἡ δὲ καλυμμένη τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερία εἶνε ἀληθὴς φρενιπότης. Ἰδού συμπέρασμα λογικὸν καὶ ἀναπόδραστον τῆς τελευτῆς ὑπ' ὅριον ἀρχῆς, καθ' ἣν τὸ πνευματικὸν φαινόμενον εἶνε ὑποκειμενικὸν πρᾶξις τῶν φυσικο-χημικῶν τῆς ὕλης ἐνεργειῶν. Καὶ ὅμως εἰς τὰς σελίδας 213 καὶ 214 συντάσσεται τῇ πνευματικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἀνατρέχει ἑκαὶ αὐτὰ καὶ καταδικάζει τὴν τιθεῖσαν ἀρχὴν εἰς τὴν σελίδα 111 τῆς τοῦ ὁρισμοῦ ποιήματος.

Τρεῖς τινὲς ὁρίζετε τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος τίθεται ἑαυτὸς τοῦ νόμου, ὅταν ἀπαλῇ τὸ αὐτὸ ἐξ οὐ τοῦ ὥς ἐκ παθολογικῆς τιμῆς αἰτίας. Τρεῖς θεωρεῖτε ὥς φρενοβλαβῆ τὸν συνεπὲς διαταραχῆς τῆς διανοίας ἢ τῆς αὐθιγότητος ἀπαλῆσαντα τὸ αὐτεξούσιον καὶ τὴν ἡθικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν. Τρεῖς λέγετε ὅτι ἐν ἰκαστῇ εἰδικῇ περιπτώσει δέον νὰ ὁρισθῇ μὲν ποῖον βεβαιὸν ἀπώλειαν ὁ κατηγορούμενος τὸ αὐτεξούσιον διὰ τὸ κληρονομεῖται ἀντικειμένου ἢ φρενοβλαβῆς. Ἰδού ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει ὁ ἄνθρωπος εἶνε πεπονημένος ἐλευθέρως βουλήσεως καὶ αὐτεξουσίᾳ διανοίας, σιγῇ δὲ ταύτης ὥς ἐκ παθολογικοῦ αἰτίου ἢ ἐκ ψυχικῆς νόσου. Ἀλλὰ τότε τί γίνεται ὁ ὁλισμὸς, τί δὲ ὁ μηχανισμὸς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὰ σωματικὰ αἰτία, ἐξ ὧν ἡσυχάζει αὐτὸν ἀπὸ τῆς παραγόμενης ἰδέας καὶ ἀποφάσεις, τί δὲ τὸ ὑποκειμενικὸν τῆς ὕλης φαινόμενον καὶ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα περὶ νοητικῶν καὶ βουλητικῶν πράξεων;

Ἄς ὁρίσωμεν ἐκρινόμενον τὴν διαμέτρην καὶ ἀναμετρήσιν τῶν ἰδίων ὅρων ἀρχῶν καὶ προτάσεων.

IV

Ἐλεγε ὁ Λαμερὴ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ὁ ἄνθρωπος εἶνε σωματικὴ μηχανὴ στρογγυλὴ πάσης πνευματικῆς ἀντικειμένου καὶ πάσης ἐλευθέρως συνάμεως. Καὶ ταῦτα ἐπα-

ναλαμβάνει ὁ Jules Soury καὶ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀποδέχεται ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» καὶ ἐγγράφει ἐν σελίδι 163 η, «ἡ μηχανιστικὴ θεωρία εἶνε ἡ ἀληθεύσα, ἡ δὲ κατὰ πτωσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς μηχανικὰς ἀποτελεῖ μέσον προόδου καὶ πνευματικῆς αὐτοῦ τελειότητος». «Πενταχοῦ ὅσον μακρὰν καὶ ἐν προχωρήσωμεν ἢ βαθέως διεσπόμενον οὐδὲν ἄλλο βλέπομεν ἢ εὐρεῖαν σύνθεσιν κινήσεων συμφώνως πρὸς τοὺς καθορισμένους νόμους, οὕτως δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τοὺς τῆς μηχανικῆς. Φυσικῇ, χημείᾳ, βιολογίᾳ, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ψυχολογίας καὶ κοινωνιολογίας, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ περιπτώσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σύνθετοι τῆς κινήσεως καὶ ἐπομένως τῆς γενικῆς μηχανικῆς. Προάγει μίαν καὶ μόνην ὑπάρχει ἐπιστήμη, ἡ ἐπιστήμη τῆς κινήσεως καὶ τῆς γενικῆς μηχανικῆς». Ταῦτα δοῦναι ὁ Jules Soury καὶ ταῦτα ἀναγράφει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» εἰς τὰς σελίδας 94 καὶ 95 καὶ χαρακτηρίζει ὥς τὰς ἐπικρατούσας σήμερον ἰδέας.

Ἀλλ' εἰς τὴν 11ην σελίδα τοῦ ἰδίου ποιήματος ἀνακρινόμενον εἶτι τὸ ἐν θ ρ ὡ π ι ν ο ν π ν ε υ μ α ἐ κ ρ α τ ε ι τ ο ὑ π ὅ τ ο ν ζ υ γ ὁ ν, π ρ ὅ τ ῆ ς γ α λ λ ι κ ῆ ς ἐ π α ν α σ τ ᾶ σ ε ω ς. Καὶ ποῖον ἔργον ἦτο τὸ πνεῦμα τῆς ἀνθρωπίνης μηχανῆς καὶ τίς δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἢ νὰ νοηθῇ ζυγὸς ὁργανισμοῦ ἐνεργούντος ὑπὸ τοὺς μοιραίους μηχανικοὺς τῆς φύσεως νόμους, τίς δὲ ἐλευθέρως τὴν ἀνθρωπίνην μηχανὴν ἀπὸ τὸν καταδύλινοντα αὐτὴν ζυγὸν καὶ ἀπεκατέστησε τὴν φυσιολογικὴν καὶ εὐφροδὸν κατὰστασιν; «Αὐτὴ διακρίνεται ἰδέαι, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», ὑπὸ τοῦ Βάκωνος, τοῦ Καρτέσιου, τοῦ Λειβνιτίου, καὶ τοῦ Βολταίρου, ἐφώτισαν καὶ ἐξωγόνησαν τὴν ἀνθρωπότητα, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἤσυχος νὰ συναισθάνηται τὴν ὑπαρξίν ἐν ἑαυτῷ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἑρᾶς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου».

Ἀγαθὴ τύχη λοιπόν. Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὰς πηγὰς τῶν σωτηρίων ἰδεῶν, τῶν ἀκροαδάντων ἀληθειῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν διδασκαλιῶν, ὅσαι ἐφώτισαν τὴν ἀνθρωπότητα. Ἰδού ἡμεῖς ἐτοιμοὶ ν' ἀφαιμοδώσωμεν ἐν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ φροντίσωμεν τὰ ὅρματα τῆς ἡμετέρας διανοίας.

Ἀλλ' ὁ Βάκων τοῦ Βερούλαμου, καίτοι καταστήσας τὴν ἐμπειρίαν ὥς ἀναγκαῖαν πηγὴν γνώσεως, τὰς δὲ φυσικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας ἀποχωρίζας καὶ διακρίνας ἀπὸ τῆς θεολογικῆς ἐκζητήσεως, ἐπρόσβλεψε καὶ ἐδίδασκε τὰ ἐναντία τῶν ὑφ' ὅμων προσβεβυμένων καὶ διδασκόμενων. Κατέστησε μὲν τὴν ἐπιστήμην ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν σχολαστικὴν μέθοδον καὶ ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα, ἀλλ' ἀνε-

γνώριζε καὶ παρεδέχετο ὅτι καὶ διὰ τοῦ ὁρθοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ λόγου ὁδηγούμεθα εἰς τὰ θεμελιώδη δόγματα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπιπόλειος δὲ καὶ ἀτελής μελέτη τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων μᾶς ἀπεμακρύνει ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἀλήθειαν. Τὴν περὶ Χριστιανισμοῦ συγγραφὴν τοῦ Βάκωνος ἀνέταξε κατὰ τῶν ἰδίων ὁ Emerson ἐν ἔτει 1799.

Ὁ δὲ Καρτέσιος, τιθεὶς ὥς βάσιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐκζητήσεων τοῦ ἔφ' ἐνὸς μὲν τὴν αὐτονομίαν τῆς ἐπιστήμης, ἔφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀμφιβολίαν ἀπέναντι πάσης παραδόσεως καὶ ἀρξάμενος τῶν μελετῶν τοῦ ἀπὸ ἐν πρώτον ἀδιαφιλονέκητον γεγονὸς, τῆς προσωπικῆς ὑπάρξεως, τῆς πραγματικότητος τοῦ ἐγὼ, προέβη εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ συστήματος. Σκέπτομαι, ἔρα ὑπάρχω. Cogito ergo sum. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης λαμβάνων τὴν ἀφετηρίαν προέβη εἰς μακρὰς μελέτας καὶ φιλοσοφικὰς ἐκζητήσεις, αἵτινες τὸν ὁδήγησαν εἰς τὰ ἐπόμενα συμπεράσματα. Ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ὁ λόγος, ἡ διασκεπτομένη τουτέστι καὶ βουλευομένη δύναμις ἢ παρόντος λογισμοῦ, ἰδέας καὶ βουλήσεως, ὅσα δὲ κατ' ἀνάγκην ἄλλος, ἀδιαιρέτος, ἄφθαρτος. Τὸ σκέπτεσθαι εἶνε τὸ γνώρισμα τοῦ πνεύματος, ὥς ἡ ἐκτασις εἶνε τὸ γνώρισμα τῆς ὕλης, ἡ δὲ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος εἶνε ἀξίωμα τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως. Τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ δὲν ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος ν' ἀνέλθῃ οὔτε ἐκ τῶν αἰσθήσεων οὔτε ἐξ ἄλλων ἰδεῶν τοῦ ἀπτοῦ καὶ πεπερασμένου κόσμου, οὔτε ἐν τῇ ἀτελείᾳ αὐτοῦ νὰ ἐπινοήσῃ πᾶσας τὰς τελειότητας τοῦ ἀπολύτου. Ἐνταῦθεν ἔπεται, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς θεότητος εἶνε ἀίδιος καὶ ἀναγκαιὰ ἀναποκρινόμενη πρὸς τὴν πραγματικότητα. Διέκρινεν ὁ Καρτέσιος τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀπὸ τὸ πνεῦμα, ἀποδίδων εἰς τὸ πρῶτον ὅλως μηχανικοὺς καὶ βιολογικοὺς νόμους, μεθόλως διαφέροντας τῶν λοιπῶν ζωικῶν ὑπάρξεων, ἀλλ' ἀποδίδων εἰς τὸν λόγον, εἰς τὴν νόησιν καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως τὰ διακρίνοντα τὸν ἄνθρωπον γνώρισμα ἐδόξαζεν, ὅτι δι' αὐτῶν συνδέεται ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τοῦ ἀπείρου καὶ ἀπολύτου καὶ αἰωνίου.

Ἐὰν αὐτὴ ἀλήθεια αἴται ἐξωγόνησαν τὴν νεοαρκωμένην ἀνθρωπότητα καὶ ἐφώτισαν αὐτήν, κατὰ τὰς βεβαιώσεις τοῦ συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων», ἵνα τί καταπολεμῶν αὐτὰς διδάσκει τὰς ἐκ διαμέτρου ἐναντίας, χαρακτηρίζει δὲ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ὥς φυσικο-χημικὸν τῆς ὕλης φαινόμενον; Μήπως καὶ αὐτὸ τὸ μνημονεύμενον πνεῦμα τῆς ἀσβεβείας, τοῦ Βολταίρου, δὲν διέβλεπεν εἰς τὰς θρη-

συνεπικώς πεποιθήσεις, «τὸν ἱερὸν τῆς κοινω-
νίας δεσμόν τὸν χαλινοποιῶντα μὲν τοὺς
φράλους, παραμυθῶντα δὲ τὸν δίκαιον»;
Ἀλλ' εἴνε ἄρα γε ἀληθὲς ὡς τὸ πνεῦμα τῆς
ἀντιφάσεως καὶ τῆς εἰρωνείας, τῶν ἱστορικῶν
ἀποπλανήσεων καὶ τῶν φαντασιωδῶν τοῦ
Βολταίρου διανοημάτων ἐπέδρασε σωτηρίως
ἐπὶ τοῦ νεωτέρου ἐκπολιτισμοῦ; Σπουδαῖοι
σύγχρονοι ἄνδρες τῆς Γαλλίας ἐρευνηταὶ τῆς
ἱστορικῆς ἀληθείας λύνουσιν ἀποφατικῶς τὸ
ζήτημα. Δὶν εἶνε κατέλληλος ἡ προκειμένη
περίστασις πρὸς συζητήσιν τοῦ ζητήματος, ὅς
στρέψωμεν δὲ τὴν μελέτην μας ἐπὶ ἀνδρός,
περὶ οὗ πλήρης ὑπάρχει δημοφιλία, οὗτως τὴν
μνήμην ἐπεκαλέσθη ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυ-
χάσεων».

Κατὰ τὸν ὁλοδοξῶντα Διδερὸς ὁ Λεϊβνίτιος
ἐτίμησε τὴν Γερμανίαν ὅσον πάντες ὁμοῦ οἱ
ἀρχαῖοι φιλόσοφοι τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δὲ Φον-
τενὴλ ὁμιλῶν ἐνώπιον τῆς γαλλικῆς Ἀκαδη-
μίας περὶ τοῦ Γερμανοῦ φιλοσόφου ἔλεγε
ὅτι, «καὶ μόνη αὐτὴ ἡ συγγραφὴ τῆς «Θεο-
δικίας» τοῦ Λεϊβνίτιου θά ἦρκει ὥπως δια-
γνωσθῇ ἡ μεγαλοφυΐα αὐτοῦ, τὸ φαινοῦν καὶ
ἐξαισιῶν ὄψος τῶν ἰδεῶν του καὶ τὸ ἐμβριθὲς
τῶν λογισμῶν τοῦ ἑκείνου ἐκείνου πνεύμα-
τος». Ὁ δὲ ἡμέτερος τῶν «Ψυχάσεων» συγ-
γραφεὺς βεβαίως ὅτι, «αἱ διαχωθεῖσαι ἡμεῖς
αὐτοῦ ἰδέαι ἐν σκοτεινῇ ἀνωμαλίᾳ ἐφώτισαν
καὶ ἐξωορρόνουν τὴν νεοαποκαλυφθεῖσαν ἀνθρω-
πότητα». Ἀριστὰ! Ἀριστὰ!

Ἀλλ' ἀκριβὲς, κ. Ἀποστολίδι, ἡ θεμελιώδης
τοῦ συστήματος τοῦ Λεϊβνίτιου ἀρχὴ καὶ ἡ
διαφορετικὴ τὴν ἀνθρωπότητα ἰδέαι ὑπὸ
ἡ καταδικάζουσα τὸν ὁλισμὸν καὶ κηρύττουσα
τετατῶν ἀλογίαν τὴν συνταύτισιν τῶν ψυ-
χικῶν δυνάμεων μετὰ τῶν φυσικο-χημικῶν
τῆς ὕλης κινήσεων καὶ φαινομένων.

Δυσχερὲς θά ἦτο νὰ ἐπιχειρήσω ἐνταῦθα
ἔστω καὶ ἀτελὴ περιγραφὴν τοῦ μεγαλοφυ-
ποῦς οἰκοδομημάτων τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας
τοῦ ἀνεγερθέντος ὑπὸ τοῦ Λεϊβνίτιου διὰ τῆς
ἐναρμονίου συγχωρευσεως καὶ διαφορῆσεως
τοῦ ἐπομολογικοῦ τοῦ Λευκίπου συστήματος,
τῆς φιλοσοφίας τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν τοῦ Πλά-
τωνος καὶ τῆς περὶ ἐντελεχείας τῶν ὄντων
θεωρίας τοῦ Ἀριστοτέλους. Πρὸς τὸν σκοπὸν
τῆς μελέτης ταύτης ἄρκει νὰ εἰπω ὅτι ὁ Λεϊ-
βνίτιος οὐχὶ τὸν μηχανισμόν, οὐδὲ τὰς φυσικο-
χημικὰς κινήσεις εἶθετο ὡς βάσιν τοῦ ταῦτα
καὶ ὁρατοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὰς ἀόλως δυνάμεις
καὶ ἐνεργείας τῶν ὄντων καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσι
ἐπικρατέτησιν προδιαγεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Δημι-
ουργοῦ ἁρμονίαν, τὴν δὲ ψυχὴν τοῦ ἀνθρώ-
που διαγινώσκων ὡς δυνάμιν καὶ ἐνεργείαν
ὕλως προσωπικὴν καὶ ἰδιορρυθμὸν, ἐθιζομένην
ὡς μετέχουσαν τοῦ ἀπείρου, ὡρισμένην νὰ δι-

ευθύνῃ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ νὰ τε-
λειοποιῇ αὐτήν. Ὑπόχουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῇ φύ-
σει, ἔλεγε ὁ Λεϊβνίτιος, εἶνε ἀνεξήγητος αὐ-
τῆς ἀναβιβασμένη διὰ τοῦ λόγου πρὸς τοῦ
Αἰτίου, ἔξ ὧς ἐπύκνωται, ἡ δ' ἐν ἡμῶν; - ἡ; Θεὸς.
τῆτος καὶ ἡ θρησκευτικὴ πίστις μᾶς δόχηται
τὴν ἀκράδαντον πεποιθήσιν περὶ τοῦ ἀόλου
καὶ ἀφύκτου τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀθανασίας
αὐτῆς, δι' ἣς διεξήγουσιν αἱ ἀνωμαλίαι τοῦ
παρόντος βίου, διοικητικῶς αἱ ἀνωμαλίαι
καὶ λύνονται πάντα τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρω-
πότητας. Τὸν μὲν δὲ τῶν μαθηματικῶν καὶ
φυσικῶν αὐτοῦ μελετῶν ἐργαζόμενος ὁ
Λεϊβνίτιος ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν φύσιν, πρὸς ὁμο-
μοιότητα τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης μετὰ
τῶν θεμελιωδῶν τῆς θρησκείας δογμάτων,
ἀννέταξε τὸ μέγα αὐτοῦ πρὸς «Ὅτι οὐδὲ καὶ
ἐργον, ὅπερ ἐξωορρόνηται καὶ ἐφώτισεν τὴν ἀν-
θρωπότητα ἀποκαλύπτουσαν ἀπὸ τῆς ἐξέτης τοῦ
σχολαστικοῦ κόσμου τῶν μύσων αἰώνων. Καὶ
ἐν αὐτῇ ἀναγινώσκουμεν ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐκ-
τὴν αὐτογινώσκουσαν εἶνε συνειδητὴ, κέντρον
ἡμῶν καὶ πηγὴ γνώσεως ἀόριστον καὶ ἀναγκάσιν
ἀληθείων, πνεῦμα αἰσθητικῶν καὶ αἰσθῶν καὶ
ἀπὸ μηχανικῶν νόμων ἀνεξάρτητον, διὰ τοῦτο
δὲ καὶ ἀφύκτον καὶ ἀθάνατον, διακρινόμενον
ἀπὸ πάσης τῆς λοιπῆς μορφῆς καὶ οὐσίας
τῆς ἀποτελούσας τὴν ἑπὶ τὴν καὶ ὁρατὴν φύσιν.

Τούτοις, ἰατρὲ, μὲς διδάσκοντες οἱ φυσικοὶ
τῆς ἐπιστήμης, εἰς οὗς μᾶς παραπέμπει, ἔχον
δὲ τὸν σκοπὸν καί τιναν διδασκαλιῶν ἀνακαλύ-
πτωμεν ἐν μέσῳ τῶν κοιπῶν τῆς ὁρατῆρας
συγγραφῆς.

Σεῖς μὲς ὁμιλεῖτε περὶ συνειδήσεως, αἱς
περὶ ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ περὶ πολιτι-
κῶν καὶ ἠθικῶν ἐλευθεριῶν. Ἀλλ' ἡ συνεί-
δησις δὲν εἶνε ἄρα γε δυνάμις τῆς φύσεως δια-
γινώσκουσα καὶ κρίνουσα τὰ πρὸς ἑαυτὴν καὶ
ἐπιδοκιμάζουσα ἢ ἀποδοκιμάζουσα ἐλευθερίας
τὰς ἰδίας ἀκρίβεις καὶ ἀποφάσεις; Καὶ ἡ ἐλευ-
θερία τῆς ἀτομικῆς ἐνεργήσεως δὲν εἶνε ἄρα
γε ἡ ἐνεργεία τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς σωματι-
κῆς δυνάμεως, ἡ ἐπικρατέτης δὲ τοῦ πνεύμα-
τος ἐπὶ τῆς ὕλης καὶ τῆς κτηνώδους βίης;
Ἐλευθερία εἶνε ὁ συναισθητικὸς νόμος δὲν
εἶνε ὁ νόμος τῶν σωματικῶν αὐτοῦ ὁρίζων καὶ
ῥοπῶν, οὐδ' ἔγκαιον τῆς φυσικῆς καὶ μηχανι-
κῆς τῶν ἄλλων δυνάμεως.

Καὶ τί εἶνε ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία, τί δὲ ἡ
πολιτικὴ, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ εἰς τὸ ἄτομον ἢ ἀτό-
μους τῆς ἐλευθερίας ὁλότητος καὶ ἐνεργείας;
Ἐὰν ὁ δασμῶν τὴν ἐνεργήσιν μου τῶραν-
τος δὲν παρεμβῇ ἑμφορὴν ἐν ἐμῷ ἐλευθε-
ρίας δυνάμει, οὐδὲν ἔχω δικαίωμα νὰ ἐξεργηθῶ
κατὰ τοῦ δασμῶντος τὴν βούλησιν μου, οὐδὲ
νὰ ἐργάσω παρὰ τὸν κατὰ τοῦ στερηθέντος με-
δυνάμει, ἢν οὐδὲν ἐκ φύσεως κατέχω. Καὶ

ὁ Πολίτης, δοξάζων ὅτι ἡ δουλεία καὶ ἡ τυ-
ραννία εἶνε θεσμὸι ἀναγκαῖοι, μηδὲν ἔχοντες
τὸ ἐπίμετρον, ἦτο συνεπείσματος πρὸς τὰς ὁλι-
στικὰς διζήσεις του, ὅμεις δὲ ἀντιστρατεύουθε
κατ' αὐτῶν καὶ δρίζον ἀνατρέπετε λαλοῦντες
περὶ αὐτοσυνειδήσεως καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ
ἀτόμου ἐλευθερίας.

Ἀλλ' εἶνε αὕτη, ἀναγνώσται, τιμωρία τῶν
ὁλιστῶν καὶ πανυέλων καὶ πάντων τῶν προ-
σβεβνόντων ἀρχῶν μὴ συμβιβασίμους πρὸς τὸ
ἄριστον τοῦ ἀνθρώπου γινώσκοντες, τὴν ἐλευ-
θερίαν περὶ τὸ σκέπτεσθαι καὶ βουλεύεσθαι
καὶ ἐνεργεῖν. Ἀρεστοὶ συνέκειται πάσης ὁλστι-
κῆς ἢ πανυελιστικῆς δοξασίας εἶνε ἡ ἔρησις
τοῦ αὐτεξουσίου τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐρησις τῆς
ἐλευθερίας ἐνεργείας καὶ βουλήσεως. Καὶ τὴν
συνείπειαν ταύτην ἀποδέχονται καὶ ὁλισταὶ καὶ
πανυελισταί, ἀλλ' οἱ ἰδιοὶ ἀναρροῦσιν αὐτὴν
καὶ ὁμιλοῦντες καὶ γράφοντες καὶ ἐνεργοῦντες
ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ πόλει. Συμβουλευόντι
τὰ τέκνα των πιστεύοντες ἐναντίον τῶν ἀρ-
χῶν των οὗ ἐχουσιν ἐλευθερίαν ἐνεργείας ὁρ-
γίζονται κατὰ τῆς συζήσεως των, ἐὰν αὕτη πα-
ρεξετραπῇ τῶν καθήκοντων τῆς, πεπεισμένοι
ὄντες ἐνδομύχως ὅτι ἦτο ἐλευθερία νὰ ἐκπλη-
ρώσῃ ἢ νὰ παραβιάσῃ καταμηνύουσιν ἐνώπιον
τῶν δικαστηρίων τοὺς ἡγασάντας ἢ κυκοπι-
ήσαντας αὐτοὺς καὶ ἐξαισιῶνται κατὰ τοῦ
ὑπερασπίζοντος συνηγόρου, ἐόν οὗτος ἀποτολ-
μήσῃ νὰ εἴπῃ ὅτι ἐνέργησαν ὡς μηχαναὶ ὑπὸ
τὴν ἐπιδρασιν τῆς κινήσεως τῶν ἐργαλειῶν
κατεργων, ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ἐδωδίων, δι'
ὧς ἐγείμην τὴν προτεράϊον τὸς γαστήρας.
Ἄλλοτε δὲ ἀρνοῦνται διὰ τῶν συγγραφοῦν
αὐτῶν ν' ἀποδεξώσιν ὅτι ὁ ἀνθρώπος κατ' οὐ-
δὲν διαφέρει τῶν ζώων καὶ τῶν λυγρῶν ὁρ-
γανικῶν σωμάτων καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἰδίαις
συγγραφαῖς ἐπικαλοῦνται ὡς ἱερὸν τὸ ὄνομα τῆς
ἐλευθερίας καὶ λαλοῦσι περὶ ἀνεξαρτησίας καὶ
ἀγορεύουσι περὶ τῶν αἰσθημάτων τῆς γενναί-
οιτος καὶ τῆς αὐτοθυσίας, ὅσων τὰ αἰσθη-
ματα ταῦτα μὴ ἦσαν ἢ ἐρησις τῶν μηχανι-
κῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἐπικρατέτης τοῦ πνεύμα-
τος ἐπὶ τῶν ῥοπῶν καὶ τῶν νόμων τῆς ὕλης.

Ὅθεν καὶ ὁ συντάξας τὴν πραγματείαν ὑπὸ
τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀνθρωπισμός» τοῦ δημοσιου-
μένου ἐν Ἀθήναις Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ,
ἐν μὲν τῇ πρώτῃ μέρῃ διδάσκει τὰ περὶ γε-
νέσεως τοῦ ἀνθρώπου σωματικῶς πρὸς τὴν
Δορβίνιον ὑπόθεσιν, ὡς ἂν αὕτη ἀπετέλει
θεωρίαν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀποδεχθεῖσαν ὁ-
ριστικῶς, μηδὲν μνημονεύων οὐτε τοὺς φυ-
σικοὺς τῶν τοῦ ἀντιστρατευομένου πρὸς τὴν
τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀπ' ἀλλήλων καταγωγῆς τῶν
ζωολογικῶν τύπων, οὐτε τοὺς ἐπιφανεῖς ἀν-
θρωπολόγους καὶ φυσιολόγους τοὺς θεωροῦν-
τας αὐτὴν ὡς ἀποκύημα φαντασίας, οὐτε τὰ

σπουδαίοντα ἐξαγόμενα τῶν γεωλογικῶν ἐκ-
ζητήσεων τῶν τελευταίων ἐτῶν, τ' ἀπομακρύ-
νοντα ἡμᾶς, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Βίρχωφ,
ἀπὸ τὴν ὑποθεθείσαν πιθηκοειδῆ συγγένειάν
μας. Ἀλλ' ἐν τοῖς τελευταίοις τῆς πραγματείας
παραγράφους ὁ συγγράφας αὐτὴν ἐπιλαθόμε-
νος τῆς κτηνώδους τοῦ ἀνθρώπου συγγενείας
καὶ καταγωγῆς καὶ ἀναγῶν τὴν δοξασίαν τοῦ
συγγραφέως τῶν «Ψυχάσεων», καθ' ἣν με-
ταξὺ τῆς φύσεως τῶν ζώων καὶ τοῦ ἀνθρώπου
διαφορὰ βαθμῶν μόνον ὑπάρχει, οὐχὶ δὲ ἐξ-
ουσίας καὶ ποιότητος, ἀποδίδει εἰς τὸν ἀνθρω-
πον ψυχὴν διάφορον τῆς τῶν ζώων οὐχὶ κατὰ
βαθμὸν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν καὶ ἐνεργείαν. Ἡ μό-
νη διαφορὰ τῆς σωματικῆς ὁργανώσεως τοῦ
ἀνθρώπου, λέγει ὁ συντάκτης τοῦ ἔργου,
δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἐξήγησιν τῶν διαφορῶν ἐν τῇ
πνευματικῇ βίῳ... ὁ ψυχικὸς βίος δεικνύει
σπουδαίαν διαφορὰν, αὐταὶ δὲ δὲν βαίνουνσι
παρὰ τὴν διαφορὰν πρὸς τὰς σωματικὰς. Ἀνάγκη λοι-
πὸν νὰ παραδεχθῶμεν κατὰ ποιεῖν ὅτι αὐ-
τὸς ὁ ψυχικὸς βίος καὶ αὐτὸς ὁ ψυχικὸς βίος
δὲν ἐξαρτῶνται ἀμέσως ἀπὸ διαφορᾶς ἐν τῇ
φυσικῇ βίῳ τῶν διαφορῶν ζώων, συντελούσης
πρὸς ταύτας καὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὁργανι-
σμοῦ διότι ἡ διαφορὰ ἐν τῇ φυσικῇ βίῳ εἶνε
διαφορὰ ἐν ταῖς παραστάσεσι, διὰ τὴν παρὰ-
στάσιν δὲ καὶ τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτῆς δὲν εἶνε
μὴν ἡ ψυχὴ ἡ πλήρης αἰτία. Αἱ παραστάσεις
αὐτῆς καὶ ἐνεργεῖαι ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀλλη-
λεπιδράσεως πρὸς τὸ νευρικὸν σύστημα, δι' ἣς
ἐξεργεῖται κατὰ πρῶτον ὁ πνευματικὸς βίος,
ἐπομένως ὁρίζονται ἐπίσης διὰ τῆς ποιεῖν ὅτι
τὸς τῆς ψυχῆς, ὡς καὶ διὰ τοῦ ὁργα-
τισμοῦ.

Ἀλλὰ πῶς συμβιβάζεται ἡ κοινὴ καταγωγὴ
τῶν ζώων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν αὐτῶν
προγόνων μὲ τὴν διαφορὰν τῆς ποιότητος
τῶν ψυχῶν αὐτῶν; Καὶ εἰς τί συνίσταται ἡ
κατὰ ποιὸν διαφορὰ αὕτη; εἰς τὴν ἡθικὴν
συνειδήσιν, ἀκλουθεῖ λέγων ὁ συγγραφεὺς,
εἰς τὴν ἐκτίμησιν διὰ τῆς ἀξίας τῆς οἰκείας
βουλήσεως καὶ εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ ὁυθι-
λεσθαι ἐν τῇ βουλήσει καὶ πράξει πρὸς αὐτὴν
καὶ εἰς τὴν κυρίως νόστον ἀποτελούσας πνευ-
ματικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἰδιότητος, ὅν ἐνεκα
ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς
διάφορον τοῦ ζώου οὐ μόνον κατὰ βίον, ἀλλὰ καὶ κατὰ εἶδος τῶν πνευματικῶν
αὐτοῦ προτερημάτων. «Ἐν τῇ ζῳῇ ἐπικρατεῖ
ἡ συνήθης πορεία τῶν παραστάσεων, ἡτε συμ-
βίνει κατὰ νόμον φυσικῶν μηχανισμῶν...
Ἄν τὸ ζῷον συνδέῃ τὰς παραστάσεις ὁρθῶς
καὶ ἐνεργῇ σκοπῶν, ἔχει τυχὴν μᾶλλον ἢ
τοῦτο. Ἐν τῇ ἀνθρώπῳ ἡ σύνδεσις τῶν πα-
ραστάσεων δὲν εἶνε τυχαία, ἀλλ' ἀναγκαῖα καὶ
γενικὴ καὶ ἐσωτερικὴ, διότι δὲν στερῇ ἐξ-

ταί μόνον ἐπὶ τῆς μηχανικῆς πο-
ρείας τῶν παραστάσεων. Ὡς ἡθικὸν
δὲ ἄνθρωπος δύναται νὰ γείνη κύριος τῆς
ὀλικῆς αὐτοῦ φύσεως καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν
βούλησιν αὐτοῦ εἰς τὰς ἡθικὰς
ἐξέσεις, αὐτὴν εἰς τὴν πη-
γὴν αὐτῶν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ
ἀνθρώπου.

Οὕτω δὲ ὁ συγγραφεὺς τοῦ προκειμένου
ἔργου ἀποδεχόμενος τὴν πιθηκοειδή τοῦ ἄν-
θρώπου συγγένειαν, ἀντικρίει μὲν αὐτὸς ταύτην
διαγινώσκων τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐχ
κατὰ βαθμόν, ἀλλὰ κατὰ ποιὸν καὶ εἶδος ὅπως
διάφορον τῆς τῶν ζώων, ἀποδίδων δὲ εἰς
αὐτὸν καὶ ἐλευθερίαν καὶ δύναμιν ἀντιστά-
σεως καὶ ἀναιρέσεως τῶν νόμων τῆς φύσεως,
ἀνατρέπει τὰς θεωρίας περὶ ὁμοιότητος τῶν
ψυχῶν τοῦ κοραλλίου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅ
δὲ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων» ἀνασκευάζει
καὶ ἀποκρούει τὰ ἴδια θεωρήματα ἀποδίδων
εἰς τὸν ἄνθρωπον χαρακτηζόμενος ἀσυμβιβάστους
πρὸς τὸ κράτος τῶν μηχανικῶν νόμων, δοξά-
ζων καὶ βεβαιῶν ὅτι αἱ νεώτεροι πρόδοι
τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὁ φωτισμὸς αὐτῆς ἐκ-
πηγάζουσιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πνευματικῆς
φιλοσοφίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ
πεισιδύσεων τοῦ Κυριερίου καὶ Αἰβριτίου.

Καὶ ἐπανέρχεται μὲν εἰς τὰς ὁλιστικὰς
αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ δοξασίας, διατυπώνει δ'
ἐν κρινέστερον αὐτάς, ὥπως καὶ πάλιν ἀνατρέφει
ῥιζικώτερον καὶ ἀπολακτικῶν ἐμφανέστερον.
Ἰδοὺ δὲ τὰ πρόγματα.

V

Ἀναγινώσκωμεν εἰς τὰς σελίδας 211 καὶ
397 τῆς συγγραφῆς τῶν «Ψυχώσεων» προ-
τάσεις, ἐν αἷς διατυπώνονται αἱ γνώσεις καὶ
ἀνόθευτοι ἀρχαὶ ἀπαλύτου ὀλοδοξίας, ὅταν
ᾤρισαν καὶ διετύπωσαν ὁ Βύρνερ καὶ ὁ Μο-
λεσδὸν. «Μηδεμία ὑπάρχει θεμελιώδης διέκρι-
σις μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ τῶν λοιπῶν ὄντων.
Ἡ ὑπαγωγή αὐτοῦ ὑπὸ νόμους εἰδικούς φρι-
στικούς ἢ ἡθικῆς τάξεως καὶ ἐκτὸς τῶν τοῦ
σύμπαντος δὲν ἐφελκεῖ σήμερον οὐδὲ τὴν
προσοχὴν τῆς ἐπιστήμης. Αἱ δυνάμεις αἱ
ᾤοντο αὐτὸν τὴν ἡθικὴν καὶ φυσικὴν κόσμον
εἰσε τυφλὰ ἕκαστος μοιραίως ὑπακούει εἰς
αὐτάς». Ἰδοὺ ἀληθὲς τοῦ ὀλισμοῦ ὀρθοδοξία,
σύμφωνος ἕλλως τε πρὸς τὰς ὑποτυπωθείσας
ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἀρχὰς καὶ δοξασίας. «Τὸ
ἀγαθὸν καὶ τὸ πονηρὸν, λέγει ὁ Φώτ, ἐκπο-
ρεύεται ἀπὸ τὴν φύσιν, ἥτις εἶνε ἀνεξέλεγκτος
ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἰδικαὶ δὲ καὶ νόμιμοι
εὐθύνη οὐδεμίαν ἔχουσιν ὑπόστασιν, διότι αἱ
καλούμεναι ψυχικαὶ δυνάμεις εἶνε λειτουργί-
αι τῆς ἐγκεφαλικῆς ὕλης, πᾶσαι δ' αἱ πρά-
ξεις τοῦ ἀνθρώπου ἡγορηταὶ ἀπὸ τῆς χημικῆς
αὐτῆς μεταβολῆς. «Τούτου δ' ἕνεκα, προσε-

πλέρει ὁ Βύρνερ, βάρβαροι εἶνε οἱ τιμωροὶ-
τες τὴν ἐπιπορευμένην νόμον ἐφ' ὅσον πᾶς ἄνθρω-
πος ἔχει νὰ ὑφίσταται ὁδηγούμενος εἰς τὸ φεθ-
δος ἀπὸ τῶν κινήσεων καὶ μεταβολῶν τῶν ἐγκε-
φαλικῶν κυττάρων. Ὁ μὴ φεθόμενος εἶνε
ἀληθὲς βλάξ». «Τινὲς τινεὶ ἀλλοίως ὁ συγ-
γραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων», διέκρινον τὴν ἡθι-
κὴν καὶ φυσικὴν κόσμον, ἰδίαι δὲ καὶ σκέψεις
καὶ ἀποφάσεις εἶνε φυσικῶν χημικῶν τῆς ὕλης
φαινομένων». Ἐπὶ δὲ τοῦτοις πλήρης ὑπόκρισις
συμφωνία μετὰ τῶν κοινῶν τοῦ ὀλισμοῦ
«ὑποκαταστάσεων καὶ τῶν καὶ ἐπιστήμης καὶ
ἡθικῆς καὶ θρησκευτικῆς καὶ πάλιν ἡ ἀνθρωπώ-
της θεωρεῖ ὡς ἐκτετατὴν ἐφ' ἣν ὁμοιότητα»
(Bohner μεταφ. Bonnet σελ. 235, 431).

Ἄλλὰ οἷς ἀποτροπιδέσθαι ἀπὸ τῆς συγ-
γραφῆς τῶν ἀρχῶν σὰς καὶ ἀπολακτικῆς τῆς
δοξασίας σὰς, διότι ἐν σελ. 396 τῆς ἰδίας
συγγραφῆς μὲς ὁμιλεῖ περὶ συνειδήσεως
καθηκόντων καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καὶ ὅτι οἱ
καθηκόντες ἀφίστανται τὸ ἐκτελεῖν τοὺς δη-
μοσίους λειτουργίους, ἐν δὲ τῇ σελίδι 223 μὲς
διδάσκει ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν λειτουργοὶ ἐλευθε-
ρίας ἡθικῆς, ἥτις μεταῖτοι ἢ καὶ ἐκτελεῖται
ἐν τῇ κοινῇ ἐργασίᾳ ἢ φυσικῇ καὶ
ἀνθρώπῳ.

Ἄλλὰ τί εἶνε ἡ ἀναπόδρασις τοῦ καθήκοντος
ἢ ἡ ἐλευθερία ἀποδοχῇ νόμου ἡθικοῦ καὶ ὅπως
διαφύρον καὶ ἀντιθέτουν φύσεις τῶν μηχανι-
κῶν καὶ ἐνστικτωδῶν καὶ βιολογικῶν τῶν καὶ
ἀνθρώπου ἐνεργούντων; Οὕτω ἡ ἀπάντησις ἐκ-
πληροὶ καθήκοντος ἐν γὰρ τῇ ἢ ἐν τριτοῦ, οὔτε
τὸ δένδρον ἀποφέρει τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, οὔτε
τὸ ζῶον τρεφόμενον καὶ κινούμενον ἐκ πλη-
ροῦ καθήκοντος, ἐν δὲ μόνον μεταξὺ τῶν ὄν-
των ἐκπληροὶ καθήκοντος καὶ ἐπὶ τῶν μόνον ἐφ-
εργάζεται νόμος ἡθικός, νόμος λογικῶν, ἀλλὰ
συνάμα καὶ νόμος ἐλευθερίας, ὅν δύνανται καὶ
νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ νὰ παραβιάσῃ, ὁ ἄνθρωπος.

Καὶ τὸν νόμον τοῦτον τῆς ἐλευθερίας,
τὸν νόμον τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἡθικῆς
ἀναγνωρίζει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυ-
χώσεων» ἐν σελίδι 396, ὥπως ἀναγίγνω-
εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα, διδάσκων ὅτι αἱ ὁ-
μοίαι δυνάμεις τὸν τε ἡθικὸν καὶ φυσι-
κὸν κόσμον εἶνε τυφλὰ, μοιραίως δ' ἕκαστος
ὑπακούει εἰς αὐτάς! Ἀλλὰ τότε τί εἶνε τὸ κα-
θήκον καὶ τίς δύναται νὰ ἦν ἢ ἐκλογὴ, τὴν
ὁποῖαν συμβουλεύεται εἰς τοὺς κινήσεων
κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς πορείας τοῦ ὄντος
καὶ τὴν πρόσληψιν τῶν ὑποκλήσεων; Ἡ ἐκ-
λογὴ εἶνε ἐλευθερία, τὸ καθήκον εἶνε ἐλευθε-
ρία, ἢ μετὰ λόγον διεύθυνσις εἶνε ἀναιρέσις
τῆς μοιραίας ὑπακούσεως, ἢ δὲ ἡθικὴ εὐθύνη καὶ
ὑποκρίσεως, ἢν παραδέχεται ἐν σελ. 213, ἀνα-
τρέπει ἐκ βάθρου τῆς περὶ τοῦ ἡθικοῦ κόσμου
ἐπαγγελίας τῆς 397 τῆς σελίδος τῆς ἰδίας συγ-

ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΑΠΙΣΤΙΑ

Γ'.

γράφης. Οἱ λόγοι σὰς περὶ ἡθικῆς ἐλευθερίας
καὶ περὶ καθήκοντων καὶ περὶ ἐκλογῆς, διευ-
θύνσεως καὶ πορείας καὶ ἐνεργείας ἀνέσκαψαν
καὶ αὐτὰ τὰ θεμέλια τῶν περὶ μηχανικῆς τοῦ
ἀνθρώπου υποστάσεως ἀρχῶν σὰς. Ὁ μηχανι-
σμός εἶνε τὸ γεγονός ἐνεῖ κορίσεως καὶ ἐκλο-
γῆς καὶ καταλογισμοῦ. Τὸ ὑπάρχον εἶνε ὅ,τι
πρέπει νὰ εἶνε, διότι δὲν δύναται νὰ ἦν διὰ-
φορον. Τὸς φονεύων τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὥπως
λάβῃ τὴν κληρονομίαν του, ἐνέργησε, κατὰ τὰς
ἀρχὰς τῶν τυφλῶν καὶ μοιραίων τῆς φύσεως
νόμων, ὡς ἔδει νὰ ἐνεργήσῃ, διότι δὲν ἐδύνατο
ἄλλως νὰ ἐνεργήσῃ. Ἡ περὶ τοῦ ἐπιτελεσθέν-
τος φόνου ἀπόφασις ἐπεβλήθη ἀναγκάως καὶ
μοιραίως καὶ ἀδυσώπητος ἀπὸ τοῦς νόμους τῆς
φύσεως, ὡς οἱ νόμοι τῶν ἀνέμων κατέρριψαν
ἐν βαλανιδίον ἀπὸ τὴν θρόν. Ἡ μηχανὴ μου
εἶνε ἀσθενεστέρα τῆς ἰδικῆς σου. Σύντριψόν με
οὐδεμίαν ἔχεις εὐθύνην, διότι δὲν ἐδύνατο νὰ
μὴ συντρίψῃς τὸν βροχὸν σου.

Οὕτως εἶνε ὁ ὀλισμὸς τῶν ἀρχῶν σὰς καὶ
τῶν διδασκάλων σὰς, ἀπέναντι τοῦ ὀλοίου ἢ
συνειδήσεως σὰς ἐξανίσταται καὶ αἱ δοξασίαι καὶ
τὰ συναίσθημα καὶ παραγγέλματα τῆς ἡθι-
κῆς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θρησκείας, ἐν οἷς
διεπλάσθησαν καὶ διεμορφώθησαν αἱ ἐκπολι-
τισθεῖσαι κοινωνίαι, ἐξεγείρονται καὶ διαμαρ-
τύρονται καὶ μετὰ βδελυγμῆς ἀποκηρύττουσι
καὶ τὸν κλάμῳ σὰς ὁδηγοῦσι πρὸς τὴν φιλο-
σοφίαν τοῦ πνεύματος, πρὸς τὴν ἡθικὴν τῆς
ἀπολύτου τελειότητος, πρὸς τὰ ὕψη τοῦ φρο-
νήματος καὶ πρὸς τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας.
Καὶ ὑμεῖς, ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ βεβαιούντες ὅτι εἰς
μόνον ὑπάρχει νόμος, ὁ τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς
μηχανικότητος, μὲς ὑποδεικνύετε τὴν ὑπαρξίν
ἐτέρου, τοῦ νόμου τῆς ἐλευθερίας, τῆς λογι-
κότητος, τῆς ἐκλογῆς, τοῦ καθήκοντος. Καὶ
ὑμεῖς, ὑμεῖς αὐτοὶ οἱ βεβαιούντες ὅτι ὁ ἄν-
θρωπος εἶνε μηχανὴ ὑπὸ τυφλῶν κινουμένην
δυνάμεων, παριστάνετε αὐτὸν ἡθικῶς ὑπεύθυ-
νον ἐπὶ ταῖς ἰδίαις πράξεσιν καὶ ἐνεργείαις. Καὶ
ὑμεῖς, — ὁ ἀκαταγνώριστος τῆς ἀληθείας ἰσχυρὸς!
— ὑμεῖς αὐτοὶ διαγινώσκετε καὶ ἐξακρίβουτε
τὴν ἐν τῇ προσωπικότητι τοῦ ἀνθρώπου ἐνοι-
κοῦσαν τῆς ἐλευθερίας δύναμιν, δι' ἣς γίνεται δη-
μιουργὸς ἐν τῇ φύσει διὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς
ἐπιστήμης, — ἐκτελεστικὸς νόμων ἀγάπης καὶ αὐτα-
παρησίας προτεινόμενων εἰς τὴν ἀποδοχὴν
τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ βουλήσεως, — καὶ ἄμυ-
δρὰ ἐν τῷ πεπερασμένῳ ἀπεικονίσεις τῆς ἀφ-
ρητοῦ σοφίας, τῆς ἀοράτου ἀγαθότητος καὶ ἀ-
νεξέλεγκτης τελειότητος.

Τὰ συμπεράσματα τῶν περὶ αὐτεξουσίου
σκέψεων καὶ τῶν λοιπῶν μελετῶν μὲς εἰς τὸ
ἐπόμενον σπουδασμα.

Ἀλλ' ὁ ἄπειρος χώρος τῆς πίστεως ὑπάρ-
χει εἰς τὸ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀκατάληπτον
ἐκείνο, τὸ ὑπεράνω ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ
πειραματικὴ ἐπιστήμη, οὐδὲ γνώσις ἐξ ἀντι-
λήψεως ἐκεῖ ἐκινεῖται, μόνον ἡ πνευματικὴ
ἀνάγκη δύναται νὰ ὁδηγήσῃ καὶ φέρῃ τὸν
ἄνθρωπον ἐκεῖ ὅστις δὲ ἀποκρούσει τὸν ὁδη-
γὸν τοῦτου πλανᾶται εἰς ὁδοὺς ἀδιεξόδους
καὶ ἐπὶ τέλους πίπτει εἰς τὸ βάρβαρον. Ἐν-
ταῦθα λοιπὸν ὑπάρχει καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς
ἀπιστίας δι' ὅσους ἀπαιτοῦσι τὴν γνώσιν τοῦ
ἀκατάληπτου. Ὁ Θεὸς καὶ ὁ πνευματικὸς νό-
μος, ὁ ἐν τῷ Θεῷ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἔχων, εἶ-
νε τὸ ὑπεράνω ἡμῶν ἀντικείμενον τῆς ἡμε-
τέρας πίστεως τοῦ ἀντικείμενου δὲ τοῦτου
γνώσιν τελείαν δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἐν
τῷ κόσμῳ τούτῳ διὰ καὶ τὴν ἐλλείψιν τῆς
γνώσεως ἀναπληροῦ ἢ πίστεως. Ὅπως δὲ εἰς τὰ
τοῦ κόσμου αἰσθητά, ὥς ὅς λάβωμεν γνώσιν
αὐτῶν, περιοριζόμεθα εἰς τὴν πίστιν πρὸς
τοὺς λόγους ἐκείνων, οὔτινες τὰ γινώσκουσι
καὶ διδάσκουσιν ἡμᾶς, οὕτω καὶ εἰς τὰ ὑπε-
ράνω ἡμῶν νοητά, ἐνὸς ζώμεν ἐν τῷ αἰσθητῷ
τούτῳ κόσμῳ καὶ περιβαλλόμεθα ὑπὸ τοῦ
πεπερασμένου, περιοριζόμεν τὴν γνώσιν ἡμῶν
εἰς τὴν πίστιν ἰδίως. «Βλέπομεν γὰρ ἄρτι, λέ-
γει ὁ ἀπόστολος, δι' ἑσθπτρον ἐν ἀνίγμῳ, τότε
δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» ἄρτι γι-
νώσκω ἐκ μέρους διὰ δὲ ἔσθ τὸ τέλειον, τότε
τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Νυνὶ δὲ μένει
πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη». Ναι μὲν πολλὰς σπου-
δάζομεν νὰ φθάσωμεν ἐκεῖ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς
διανοίας, τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῆς ἀποδεί-
ξεως ἀλλ' ὅσο μάλλον προβαίνομεν διὰ τῆς
ὁδοῦ ταύτης, τοσοῦτο μάλλον διορῶμεν ὅτι
ἐλέγχεται κατανοοῦμεν καὶ πεθοῦμεθα περὶ τῆς
ἀδυναμίας καὶ τοῦ πεπερασμένου τοῦ τοῦ
ἡμῶν, καὶ κλίνοντες γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἀκα-
τάληπτου, πιστεύομεν καὶ ἀποδεχόμεθα ὅτι
εὐσεβεῖς ἄνθρωποι ἐκήρυξαν καὶ συνέγραψαν
περὶ Θεοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου. Οὐδόλως
δὲ δισταζόμεν νὰ πιστεύσωμεν τοὺς λόγους
τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, ὥπως οὐδόλως δι-
σταζόμεν νὰ πιστεύσωμεν πᾶν ὅτι διδάσκει
ἡμᾶς ὁ διδάσκαλος ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, ὅποτε
ἀδυνατοῦμεν νὰ ἔχωμεν γνώσιν ἰδίαν τῶν
πραγμάτων, περὶ ὧν διδασκόμεθα. Καθὼς δὲ
συλλογίζομεθα καὶ συμπεραίνομεν περὶ τῆς
εὐθύτητος τοῦ διδασκάλου μὲς, ὅτι λέγει εἰς
ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν μὲς ἐξαπατᾷ, οὕτω
καὶ περὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς ἀθενείας τῶν
λόγων ἐκείνων τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν, οὔτινες οὐδ'
αὐτῆς τῆς ζωῆς ἐφεισθήσαν πρὸς μετὰδοσιν
τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τῶν. Πιστεύουσιν λοι-

πὸν εἰς αὐτοὺς, καὶ οὐδεμία ἀντιλογία θὰ
δυνήθῃ νὰ διαδείξῃ τὴν πίστιν σου, πίστιν
σου εἰς αὐτοὺς, καὶ δὲν θὰ ἐρωτήσῃ: πῶς τί
ἐστὶ Θεός; διότι ἐντός σου θὰ ἀκούῃς καὶ θὰ
αἰσθάνεσαι ἀδιαλείπτως φωνὴν λέγονσάν σοι·
Ὁ Θεός εἶνε ἀγάπη, ὁ Θεός εἶνε ἀγαθότης, ὁ
Θεός εἶνε ἀλήθεια· αὐτὸς εἶνε τὸ φῶς τοῦ
ἡμετέρου πνεύματος, ὁ κανὼν τῆς ἡμετέρας
καρδίας, ἡ πηγὴ τῆς σοφίας καὶ τῶν πραγμα-
τικῶν ἡδονῶν, ἡ βάσις τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων,
ἡ παραμυθία τῶν θλίψεων, ἡ γλυκύτης τῶν
πόνων, ἡ θεοραπεία ὧν τῶν κακῶν· αὐτὸς
εἶνε ἡ καταφυγὴ τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως καὶ
ἡ κόλασις τῆς μοχθηρίας· ἡ λαμπρότης τι-
μωρίας τοῦ ἐργαζομένου καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἔρε-
της. Ἐάν ὅμως κυριεύσῃ σε ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ
ἐλαχιστία καὶ περιορίζῃς τὸ σῶμα εἰς τὸ
ἐγώ· ἐάν ὁ νόμος ὁ δεικνύων τὸν βίον σου
εἶνε πάντῃ ἀλλότριος τοῦ καθολικοῦ νόμου,
ἡμπορεῖ νὰ σοὶ ὁμιλῇ τις καθ' ἐκείτην περὶ
Θεοῦ, ἡμπορεῖ αὐτὸς ὁ Θεός, ἐάν ἦν δυνατὸν,
νὰ συνδιαλέγεται μετὰ σοῦ, σὺ ὅμως, καὶ
ἐάν πρὸς στυγμὴν πιστεύσῃς, θὰ ἀρνηθῇς μετ'
ὀλίγον τὴν ὑπαρξίν του, θὰ τὸν ἀποστρέψῃς,
διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι ἡ φωνὴ του
ἀντιστρατεύεται εἰς τὰς ἀνηθίκους ἀρέξεις σου.
Καὶ ὅμως σὺ, ὁ μὴ θέλων νὰ πιστεύσῃς εἰς
τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, ὁ κομφεύων εἰς τὴν
ἐσωτερικὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς σου καὶ
τυφλῶντις ἀπέναντι τοῦ μεγαλείου τῶν θε-
μουργημάτων καὶ τῆς ὁμορφίου μορφῆς
συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, πιστεύεις πολ-
λάκις εἰς λόγους καὶ πράγματα ὧς ψευδῆ
καὶ ἀνυπόστατα· εἶσαι πλήρης προλήψεων καὶ
δαισιδαίμωνιων, καὶ δὲν δύσκολόν σοι νὰ πι-
στεύσῃς καὶ νὰ ἀφοσιώσῃς ὅλως εἰς τοῦς λό-
γους καὶ τὰς διαβεβαιώσεις ἐνὸς κόλακος, ἐνὸς
ἀγύπτου, ὅστις συμφέρον ἔχει νὰ κολακεύῃ
τὰς ἀδυναμίας σου. Σὺ ὁ μὴ πιστεύων εἰς
Θεόν, ἐάν ἐξετάσῃς τὸν βίον σου, θὰ τὸν εἶ-
ρῃς πανταχοῦ καὶ πάντοτε παρακολουθαίμε-
νον ὑπὸ πίστεως. «Διὰ τί, λέγει ὁ Ἰερριένις,
νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν ἀπιστίαν, ἂν ὅς ἡ πί-
στις κατ' ἀνάγκην παρακολουθεῖ τὰ ἔργα μας
καὶ προηγείται πάσης πράξεώς μας; Ὁ γεω-
ργὸς δὲν θερίζει, ἐάν δὲν δώσῃ πρότερον πίστιν
εἰς τὴν γῆν, ἐάν δὲν ἐμπιστευθῇ τὸν σπάρων
εἰς αὐτήν· ὁ θαλασσοπόρος δὲν δύναται νὰ
πλεύσῃ, ἐάν μὴ πρότερον δώσῃ πίστιν εἰς τὸν
κυβερνήτην τοῦ πλοίου· ὁ ἀσθεὴς δὲν θερά-
πύεται, χωρὶς νὰ ἔχῃ πίστιν εἰς τὸν ἰατρόν· ὁ
στρατηγὸς δὲν ἀποφασίζει νὰ δώσῃ μάχην,
ἐάν δὲν δώσῃ πρότερον πίστιν εἰς ἑαυτὸν καὶ
εἰς τοὺς ὅπ' αὐτόν. Οὐδεμίαν ἐν γένει τέ-
χνην, οὐδεμίαν ἐπιστήμην μαρτυροῦμεν, ἐάν
μὴ πρότερον πιστεύσωμεν εἰς τὸν παραδιδόντα
αὐτὸς διδάσκαλον. Πίστευσον λοιπὸν καὶ σὺ,

ἅπαστε, εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν ὧν τῶν
ἐθνῶν, τὰ ὅποια μετ' φωνῇ ἀπομολογῶσιν,
ὅτι ἐπάρχει Θεός. Ἐάν πλατύνῃς ὅλα τὰ
ἔθνη τῆς γῆς, καταδέχθητι νὰ πλατυνθῇς καὶ
σὺ μετ' αὐτῶν!

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ)

Δ. Μαρτίνος.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΑΤΕ ΤΗΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΝ ΣΧΟΛΗΝ

Εἰς τὴν φιλολογικὴν τοῦ Πανεπιστημίου
σχολὴν ἔρχονται κατ' αὐτὰς τάς καθηγητῶν
διορισμοὺς ὁμοίως καὶ εἰς τὴν νομικὴν. Διὰ δὲ
τὴν θεολογικὴν οὐδεμία πάλιν φωνή. Αὐτὴ
πάλιν ἀφ' ἑνὸς τοῦς τίσεως μόνον καθη-
γητῆς τῆς. Καθηγητὴ τῆς ὁμιλικῆς δὲν
ἔχει. Καθηγητὴ τῆς ἱστορικῆς τῶν Γρα-
φῶν δὲν ἔχει. Καθηγητὴ τῆς ποιητικῆς
καὶ δὲν ἔχει. Καθηγητὴ τῆς χριστιανικῆς
ἀρχαιολογίας δὲν ἔχει. Καὶ τόσα ἄλλα ἴδια
ἀπὸ πολλοῦ χροῖονονται δὲν πληροῦνται. Καὶ
ἐνθάδε ἡ εὐχὴ αὐτῆς ἀποφύγει πρὸς τὴν θεο-
λογικὴν σχολήν.

Πάν το ἔθνος μὲν καὶ τὸ δοῦλον καὶ τὸ
ἐλεύθερον· ἔχουσιν ἀνάγκην καὶ ἡ πόλις
μετ' αὐτὸν. Καὶ πρῶτον, ἐάν γί-
νωσκῃς ἐντιμὸς τινος ἱερατοῦ, ὁ κληρὸς ἡμῶν
μένει κατὰ τὴν αἰσθητικὴν ἐν οὐκ ἔστι πρὸς τὴν
τῶν ἄλλων κλάδων τῆς κοινωτικῆς ἀνάπτυξης. Καὶ
ὅμως ὁ κληρὸς, ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ τῆς κοι-
νωτικῆς, ἔσται νὰ προσηλυτῇ ἐν τῇ ἀνα-
πτύξει δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ νὰ συμβαδίζῃ μετὰ
τῆς ἄλλης κοινωτικῆς.

Ἐνταῦθα πάλιν ἔρχεται ἡ σφαῖρα τῶν σο-
φῶν λόγων τοῦ κ. Σκαλτσόνι. «Μὴ ἀπα-
τώμεθα! λέγει. Μῆτε εἶναι ἡ δόξα ἡ ἡρώδης εἰς
τὴν ἡθικοποιήσιν τὸν λαόν, ὁ χριστιανισμὸς
ἐξουσιαιοῦμενος ὑπὸ κληρὸν πειφισμῶν
καὶ ἐννοήσεων, κατέχοντες ἐν τῇ κοινωτικῇ
ἐντιμῶν καὶ ἀξιοπροσέτι θύον καὶ ἀφιστάμενον
ἀπὸ πάσης πολιτικῆς ἐνεργείας».

Λοιπὸν ἄρα τὰ καθ' ἐκείτην γενόμενα
μυρία ἐπὶ μυρία κακοτηγμένα κατωδικνύ-
ονται ὅτι ὁ λαὸς ἡμῶν ἔχει ἀνάγκην ἡθικο-
ποιήσεως, ἀφοῦ ἡθικοποιήσεως ἔστι χριστιανι-
σμοῦ ἐξουσιαιοῦμενον ὑπ' αὐτοῦ κληρὸν λέγει
ὁ κ. Σκαλτσόνις· εἶναι ἀδύνατον
νὰ τοιμῇ, ἀφοῦ ὁ κληρὸς αὐτὸς διὰ τὰ μορ-
φωθῇ ἔχει ἀνάγκην σχολῶν καὶ διὰ τῆς πα-
ρασκευῆς, ἀφοῦ πάντα τὰ ἄλλα χριστιανι-
κὰ εἶδη ὁμοίως πληθύνονται καὶ τελευ-
ποιῶσι τῆς σχολῆς τῶν πρὸς μόρφωσιν τε-
λευτήσαν κληρὸν, ἀφοῦ ἡμεῖς καὶ κατὰ πολλὰ
ὁστεροῦμεν τῶν ἄλλων ἔθνων ἐν τῇ θρη-
σκευτικῇ καλλιέργειᾳ καὶ μετῴντι δι' ἄλλους

ΑΡΧΙΟΝ ΑΠΟΠΛΑΝΗΘΕΝ

ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΙΜΝΗΝ ΤΟΥ
Γ'.

Β'.) Ἀπέριψαν τὸ χροῖμα, λέγοντες ὅτι
δὲν εὐρίσκειται ἐν ταῖς Γραφαῖς· ὅτι ὅμως
τοῖς παρουσιάζει τις τοῦ Ε' κεφ. τῶν Πραξ.
τὸ 17 ἐδ. ὡς τὸ ἔπραξα, μένουσιν ἐχθρὸς ἔρω-
νοι! ἀλλ' ἂν καὶ τοῦ 18'. τὸ 6, καὶ τῆς Β'.
πρὸς Κορινθ. τοῦ Α'. τὸ 21 τί θὰ εἰπωσιν;
Καὶ τί κατέλειπον ἀσφάβλωτον; Μήπως
τὴν κοινωσίαν; Μήπως τὰ λοιπὰ τῆς Ἐκκλη-
σίας μυστήρια; πάντα μεμαρτυρημένα καὶ τὴν
ἀρχὴν ἐκ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων
ἐχοντα;

Γ'.) Καταλείπω τὸ νὰ λέγω περὶ τῶν λοι-
πῶν μυστηρίων καὶ μόνον ὀλίγα τινα περὶ
τῆς θείας εὐχαριστίας θὰ εἰπῶ. «Ἐπιλείπει
γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος» περὶ τῶν ἀπει-
ραρίθμων πλάνων αὐτῶν.

Τί εἶνε κατ' αὐτοὺς ἡ θεία εὐχαριστία;—
«Τὸ νὰ τρώγῃ τις ἄρτον καὶ νὰ πίνῃ οἶνον
εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε δι'
ἡμῶν» (βλέπε «Γάλα διὰ νήπια» σελ. 104).

Ω! οἷος ὁρισμὸς οἷων διδασκάλων! Καὶ
τὸν ὁρισμὸν τοῦτον διδουσιν εἰς τὰς ἀγαθὰς
καὶ ἀγνὰς διανοίας τῶν παιδιῶν!—Ὡστε λοι-
πὸν ἐν τῇ κοινωτικῇ «δὲν διακρίνουσιν οὗτοι
τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου». Οὐαὶ τοῖς τοιούτοις ὅτι
«τρώγουσι καὶ πίνουσιν εἰς ἑαυτοὺς κατάκρι-
σιν». (Α'. Κορ. ια'. 29). Ἐπερπε λοιπὸν καὶ
ἐγὼ σὺν αὐτοῖς νὰ τρώγω καὶ νὰ πίνω κατὰ-
κρισιν εἰς ἑμαυτόν; Ω! τὸ ποτήριον τοῦτο τὸ
ἐδοκίμασα καὶ εἶνε πικρότατον! Εὐχαριστῶ
τῷ Θεῷ τῷ ἀκαλλάξαντί με τοῦτον· εὐχομαι
καὶ αὐτοὺς.

Δ'.) Ἀλλὰ τίς ἐδίδαξεν αὐτοὺς μὴ σέβασθαι
τὰ ἅγια λείψανα, μὴ προσκυνεῖν τὰς εἰκόνας,
καὶ τὰ παρόμοια; Ἰνα πληροφωρηθῇ τις ὅτι
καὶ ἐν τοῖς πλανῶνται, ἀρκεῖ νὰ δίσῃ ἔν
βλέμμα εἰς τὰ ἔξῃς χωρία: Α'. Βασιλ. ιγ'.
20, 21. Πραξ. ε'. 15. ιθ'. 12.

Ε'.) Εἰ δὲ καὶ περὶ πρεσβυτέρων τῶν ἁγίων
ζητοῦσιν, ἔχουσι τὸν ἐξελέγξαντα τὴν πλάνην
αὐτῶν ἐν μακροτάτοις, τὸν μακάριον Νικη-
φόρον τὸν Θεοτόκην.

Ζ'.) Λέγοντες, ὅτι βλασφημία τὸ καλεῖν τὴν
τοῦ Κυρίου Μητέρα Θεοτόκον, περιπίπτουσιν
εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Νεστορίου καὶ εἶνε ὑπὸ
τὸ ἀνάθεμα τῆς Γ'. Οἰκουμένης Συνόδου.
Ως αἰκονομάχοι δὲ ἀφωρίσθησαν ὑπὸ τῆς Ζ'.
Οἰκουμένης Συνόδου. Ἀλλὰ σὺν ἄλλοις καὶ
τὸ 43 ἐδάφιον τοῦ Α. κεφ. τοῦ Λουκᾶ ἀνατρέ-
πει τὴν πλάνην αὐτῶν.

Ἀντικειμένη λοιπὸν καὶ πρὸς τὸ Ἐδαγγέ-
λιον αὐτὸ καὶ πρὸς τὰ δόγματα τῶν ἁγίων
Συνόδων, δὲν εἶνε λήγη τῆς ἀληθείας, λήγη

μυρίους λόγους ἔχομεν ἀνάγκην μορφώσεως
κληρὸν ἀξίον τοῦ προσορισμοῦ του, διὰ τί τότε
δὲν φροντίζομεν περὶ συμπληρώσεως τῆς θεο-
λογικῆς σχολῆς; Πρέπει λοιπὸν νὰ φυγαδεύ-
σωμεν ἐξ Ἀθηνῶν τὰς θεολογικὰς σπουδὰς,
ἐνθ' οὐδ' ἀντιὸν ἔπρεπε νὰ καταστήσωμεν τὰς
Ἀθῆνας κέντρον τῶν θεολογικῶν σπουδῶν καὶ
νὰ συντρέχωσιν ἐνταῦθα πρὸς τελειοπ. ἔρπον
ἐκ πάσης τῆς Ἀνατολῆς οἱ ἐκιδιδόμενοι εἰς
αὐτάς;

Ἡ κυβέρνησις τοῦ κ. Τρικούπη, ἀναγνω-
ρίσασα ὅτι πρέπει νὰ γείνη σπουδαία ἐργασία
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὑποσχέθη ὅτι θὰ ὑποβοηθήσῃ
τὰς ἐνεργείας τοῦ νέου μητροπολίτου πρὸς
τοῦτο. Ὁ σεβ. μητροπολίτης, ἀγνοοῦντις ὅτι ἡ
οὐσιώδης ἐργασία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνίσταται
εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κληρικοῦ, εἰς τὴν ἐξέφρεσιν
μέσων εἰς συντήρησιν τοῦ μορφωθισμένου
καὶ εἰς τὴν ἐνεργίαν αὐτοῦ τοῦ κληρικοῦ διὰ
τῆς πρὸς τὸν λαὸν διδασκαλίας καὶ τῆς τελέ-
σεως τῶν μυστηρίων, κατανοῶν δὲ ὅτι ἄνευ
τοῦ πρώτου κυρίως καὶ τοῦ δευτέρου ἐν μέ-
ρει τὸ τρίτον δὲν δύναται νὰ γείνη οὐδέποτε
καλῶς, ἐποίησατο παρυστάσεις πρὸς τὴν κυ-
βέρνησιν καὶ ἐξήτησε καὶ αὐτὸς, καθ' ἣν ἔχει
ὑποχρέωσιν, τὴν συμπληρώσιν τῆς θεολογικῆς
σχολῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ σύλλογος τῆς Ἀναπλά-
σεως διὰ τοῦ ὑπομνήματος, ὑπερ πρὸς ἔτους
ὑπέβαλεν εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ τὴν κυβέρνη-
σιν καὶ τὴν βουλὴν, πρωτίστως τὴν συμπλή-
ρωσιν τῆς θεολογικῆς σχολῆς συνέστησεν.

Ἄν λοιπὸν πράγματι ἡ κυβέρνησις τοῦ κ.
Τρικούπη θέλῃ νὰ συντελέσῃ εἰς τῆς Ἐκκλη-
σίας τὴν ἀνόρθωσιν, ἂν θέλῃ νὰ ὑποβοηθήσῃ
τὰς ἐνεργείας τοῦ ἱερέως τῆς ἐκκλησίας αὐ-
τῆς καὶ νὰ δικαιώσῃ τὴν προτίμησιν αὐτῆς,
δὲν πρέπει νὰ κομφεῖται εἰς τὴν ἀκρίειν αὐτοῦ
τὴν τύπον δικαιοσύνης, ἀλλὰ πρέπει νὰ συμ-
πληρώσῃ ἐπὶ τέλους τὴν θεολογικὴν σχολήν.

Ἰνα ἡ θεολογικὴ σχολὴ ἀνθήσῃ τρία τινα
ἀπαιτοῦνται, ἰκανότης καὶ ξηλὸς τῶν διδα-
σκόντων πρῶτον, ἀνάλογος ἀριθμὸς αὐτῶν
πρὸς τὰς ἐθρὰς δευτέρον καὶ θέσεις ὁρισμέ-
ναι εἰς αὐτὰς περαιοῦντες τὰς σπουδὰς αὐτῶν οἱ
ἐν αὐτῇ μορφούμενοι νὰ διορίζωνται ἀμοιβό-
μενοι ἐπαρκῶς καὶ προαγόμενοι.

Λοιπὸν συμπληρώσατε τὴν θεολογικὴν scho-
λήν καὶ διανοίξατε στάδιον ἐνεργείας εἰς
τοὺς πολὺτας αὐτῆς ἀπαιτοῦντες ἵνα πᾶς ἱε-
ρεὺς εἶνε ἄρα καὶ διδάσκαλος τοῦ Θεοῦ λόγον
καὶ ἵνα μηδεὶς λαμβάνῃ ἐνορίαν, εἰς τὰς μεγα-
λοπόλεις τοῦ κράτους, ἐάν δὲν εἶνε ἀνεπίλη-
πτος οἰκονομάρχης, φέρων ἔμα καὶ πτυχίον
τῆς θεολογικῆς σχολῆς. Τότε θὰ ἴδῃται ὅτι ἡ
σχολὴ αὕτη θὰ ἀνθήσῃ καὶ θὰ καρποφορήσῃ
σωτηρίους διὰ πάν το ἔθνος καρπούς.

—*—

